

Den finansiella profilen

– växelverkan mellan teori och praktik
som bidrar till att öka effektiviteten i
kommuner och regioner

Hans Petersson

Den finansiella profilen
– växelverkan mellan teori och praktik
som bidrar till att öka effektiviteten i
kommuner och regioner

Hans Petersson

KFi-rapport nr 177

ISBN 978-91-87454-96-7
© KFi tillsammans med författarna 2022
KFi – Kommunforskning i Västsverige
c/o Göteborgs universitet
Box 665
405 30 Göteborg
Tel 031-786 59 00
E-post kfi@kfi.se
www.kfi.se

Innehållsförteckning

1. Den finansiella redovisningen och finansiell analys	5
2. Varför finansiella jämförelser och en finansiell profil?	10
3. Den finansiella profilen för "kommunen"	19
4. Den finansiella profilen för "kommunkoncernen"	26
5. Styrkor och svagheter med den finansiella profilen	29
6. Profilen ur ett användarperspektiv – utveckling och praktisk tillämpning.....	32
7. Viktiga iakttagelser som kan bidra till att förstå kommunalekonomiskt agerande.....	36
8. Några råd kring finansiella analyser och jämförelser av kommuner.....	39
9. Några avslutande reflektioner.....	43
Författarpresentation	45
10. Habo kommun – ett exempel på rapporten med finansiella profiler.....	46

1. Den finansiella redovisningen och finansiell analys

I detta första inledande kapitel diskuteras:

- den finansiella redovisningens grundläggande syfte utifrån:
- bedömning och beslut
- ansvarsutkrävande
- att de finansiella rapporterna utgör underlag för finansiell analys
- att det finns olika typer av finansiell analys
- avslutningsvis presenteras rapportens fortsatta struktur och innehåll

Den finansiella redovisningens grundläggande syfte

Den finansiella redovisningens grundläggande syfte är att sammanfatta och beskriva inträffade ekonomiska händelser. Den ska visa huruvida en redovisningsenhet över tiden förändrar sitt resultat och sin kapacitet. En beskrivning sker av utvecklingen under en specifik tidsperiod och av vilken ställning som råder vid denna periods slut. Innehållet i beskrivningen av utveckling och ställning påverkas därvid av vilka principer och metoder som tillämpas för redovisningen. Kommunsektorn har sedan införandet under 1986 av den företagsekonomiska inspirerade KF/LF-modellen redovisat enligt bokföringsmässiga grunder. Detta innebär att det finns ett väl utvecklat ramverk för den finansiella redovisningen i form av bland annat lagstiftning och kompletterande normering via Rådet för kommunal redovisning som klargör hur redovisningens grundläggande principer och mätmetoder skall hanteras i praktiken.

Bedömning och beslut samt ansvarskrävande

Den finansiella redovisningen har två övergripande uppgifter. Den ena uppgiften är att vara ett beslutsunderlag för bedömning och beslutsfattande i ekonomiska frågor och den andra är att vara beslutsunderlag för utkrävande av ansvar eller fastställande av ansvarsfrihet.

Den finansiella redovisningens första uppgift är att vara ett bedömnings- och beslutsunderlag i ekonomiska frågor. Med utgångspunkt från redovisningen och en bedömning av redovisnings-informationen fattar olika intressenter beslut om sitt framtida förhållningssätt till redovisningsenheten. Med en redovisningsenhet avses exempelvis kommun, kommunalförbund, kommunalt bolag och kommunkoncern. En förutsättning för att redovisningen ska vara användbar och tilldra sig intresse, från olika intressenter, är att den förmedlar en rättvisande bild av utveckling och ställning. Innebörden av en rättvisande bild styrs därvid av vilken föreställning som råder rörande redovisningens roll. Ett sätt att ange och formulera redovisningens uppgift är att informationen från redovisningen ska möjliggöra att osäkerhet som är förknippad med bedömningar och beslut kan reduceras. En reducering av osäkerheten sker därvid under förutsättning att redovisningen förmedlar en rättvisande bild. Ett annat sätt att ange och formulera redovisningens uppgift är att den ska identifiera problem. Den för redovisningens praktiska utveckling betydelsefulla tyska redovisningsforskaren Eugen Schmalenbach formulerade i mitten av 1920-talet resultatredovisningens uppgift på följande sätt:

"The chief task of Results accounting is to disclose the beginnings of sickness or of growth. Troubles early recognised and punctually and effectively dealt with produce the least damage."

Den rättvisande bilden för Schmalenbach är således en bild som identifierar problem och som gör att besvärligheter tidigt kan upptäckas. Redovisningen ligger till grund för bedömning och beslut i syfte att uppnå ökad effektivitet.

Den finansiella redovisningens andra uppgift är att den redovisningsskyldiges ansvar ska kunna mätas och att ansvar ska kunna utkrävas på grundval av redovisningen. Med redovisningen som underlag ska principalen, redovisningsmottagaren, ta ställning till agentens, den redovisningsskyldiges, ansvarsfrihet för det gångna året. Ett nödvändigt förhållande för att redovisningsinformationen ska kunna ligga till grund för utkrävande av ansvar är att redovisarens sätt att mäta är entydigt och accepterat av alla berörda parter. Mätmetoden och dess konsekvenser måste uppfattas vara i rimlig grad rättvisa. I det här fallet är det centrala således inte att förmedla en rättvisande bild till grund för bedömning

och beslut utan att mäta så att ansvar kan utkrävas. Den rättvisande bilden här är den bild som är konsekvensen av mätning enligt gällande accepterade regler.

Två skilda perspektiv som måste samordnas

De båda uppgifterna måste lösas inom ramen för en och samma redovisningsmodell, det vill säga den finansiella redovisningen måste ligga till grund för såväl bedömning och beslut som utkrävande av ansvar. De båda perspektiven innebär principiellt sett olika krav på redovisningen. Bedömning och beslut handlar om att användaren på grundval av redovisningen ska kunna bedöma framtiden, en framtidsorientering råder. Ansvarutkrävande innebär att redovisningen måste bygga på oantastliga mätprinciper, en historisk orientering råder. Det får inte råda något tvivel om hur ingående poster är mätta och värderade. Rättvisande bild är i detta sammanhang underordnat kvaliteten på mätprinciperna, det viktiga är att mätning sker på ett tydligt och konsekvent sätt. Konflikten mellan de båda perspektiven kan vid upprättandet av redovisningsrapporter vara en problematisk omständighet, men kan i många fall samordnas.

De finansiella rapporterna utgör underlag för finansiell analys

För att uppfylla redovisningens syfte används de finansiella rapporterna, resultaträkning, balansräkning, kassaflödesanalys samt drifts- och investeringsredovisning. Dessa fem lagstadgade rapporter utgör underlag i kommunsektorn, för att via en finansiell analys, kunna bedöma huruvida kommunen har en god ekonomisk hushållning. Analysen innebär att olika typer av finansiella nyckeltal ställs samman från de finansiella rapporterna för att få ytterligare perspektiv på den aktuella kommunens finansiella utveckling och ställning. Tillsammans med de finansiella rapporterna ligger dessa nyckeltal till grund för bedömning av god ekonomisk hushållning och dess utveckling.

Tre typer av finansiell analys

Tre olika typer av beskrivningar och analyser av utveckling och ställning kan genomföras och upprättas när en kommun skall analyseras.

Den första analysen handlar om att internt för den egna redovisningsenheten djupgående vrida och vända på uppgifter i de finansiella rapporterna för att därigenom förmedla nya perspektiv och bidra till fördjupade insikter. Vid analysen används "jämförelser över tiden" för att klarlägga utvecklingstrenden och identifiera eventuella problem hos en redovisningsenhet, exempelvis kommun

eller kommunkoncern. En förutsättning för analysen är konsekvent redovisning över tiden för att jämförbarhet ska vara möjlig.

Den andra typen av analys handlar om att internt för den egna redovisningsenheten göra en kortfattad och lättillgänglig redovisning som behandlar den finansiella ställningen och utvecklingen, men som samtidigt fokuserar på väsentligheter och framhäver de viktigaste egenskaperna i den beskrivna redovisningsenhetens utveckling och ställning. Ett välkänt fenomen är den överbelastning med information som gäller för beslutsfattare och den kortfattade redovisningens idé att hantera denna problematik med risk för att väsentlig information går förlorad.

Den tredje typen av analys handlar om att göra direkta jämförelser av flera organisationer. För att öka förståelsen för kommunen eller kommunkoncerns finansiella utveckling och situation är jämförelser med andra en viktig del. För att åstadkomma jämförelser är det ett måste att underlaget skall vara så likvärdigt som möjligt. Därefter ställs beskrivningar mot varandra i syfte att klargöra likheter och skillnader i den finansiella utvecklingen och ställningen. Med vetskap om dessa likheter och skillnader kan därefter fördjupade jämförande analyser genomföras. Föreliggande rapport fokuserar på detta tredje område i form av en speciell framtagen jämförelsemodell som har fått namnet ”den finansiella profilen”.

Rapportens disposition

I kapitel 2 diskuteras varför det är viktigt att genomföra finansiella jämförelser av flera organisationer. Här redogörs också för hur den finansiella profilen har utvecklats under de drygt 20 år den har varit i bruk. I det 3:e och 4:e kapitlet klargörs hur den finansiella profilen är konstruerad för kommun och kommunkoncern och hur den används ur ett analytiskt perspektiv. Det görs bland annat genom att det sker en närmare beskrivning av modellens nyckeltal och hur de hänger ihop med de fyra övergripande perspektiven i modellen. I det 5:e kapitlet lyfts det fram ett antal styrkor och svagheter med den finansiella profilen. Det är viktigt att vid användandet av profilen vara införstådd med dessa, speciellt med svagheter. Då ökar möjligheten, utifrån profilen, att fatta beslut som ökar effektiviteten. I det 6:e kapitlet diskuteras profilen ur ett praktiskt användarperspektiv. Vilka olika aktörer använder den finansiella profilen? Vad anser dessa aktörer om profilen? I det 7:e kapitlet avhandlas några viktiga iakttagelser härledda från den finansiella profilen som kan bidra till att förstå kommunal ekonomi och kommunalekonomiskt agerande. Det handlar till exempel om att

en låg självfinansieringsgrad i första hand leder till försvagning av likviditeten eller att en försämring av budgetutfallet ofta leder till en resultatförbättring de kommande åren. I det 8:e kapitel diskuteras, utifrån olika steg, hur man utformar en kvalitativ finansiell analysmodell. Vad är extra viktigt att tänka på när man skall utforma en sådan analys? Råden i kapitlet är av pragmatisk karaktär. De bygger på 20 års praktiska erfarenheter kring hur man utformar av finansiella analysmodeller. I rapportens avslutande kapitel 9 lämnas några reflektioner kring den finansiella profilens betydelse och framtida utveckling.

I föreliggande rapport används för enkelhetens skull begreppet kommun och kommunkoncern. Med det avses både kommuner och regioner samt kommunkoncerner och regionkoncerner. Med kommun avses den skattefinansierade verksamheten i förvaltningsform och med kommunkoncern avses den skattefinansierade verksamheten i förvaltningsform samt kommunala bolag, kommunalförbund och stiftelser som alla ingår i kommunkoncernen enligt lagen om kommunal bokföring och redovisning (LKBR).

2. Varför finansiella jämförelser och en finansiell profil?

I detta andra kapitel diskuteras:

- varför det är viktigt med finansiella jämförelser med andra
- hur den finansiella profilen blev till
- hur den finansiella profilen har vidareutvecklats och förändrats under drygt 20 år

Varför finansiella jämförelser

Att hela tiden förbättra effektiviteten är en viktig del av den kommunala vardagen. Genom att frigöra resurser kan vi öka kvantiteten och förhoppningsvis kvaliteten på verksamheten. Därför är det viktigt med olika typer av utvärderingsmodeller som fokuserar på att identifiera problem genom att påvisa skillnader och likheter mellan jämförbara organisationer. Sådana jämförelser ger perspektiv på den egna utvecklingen och situationen och medverkar därigenom till att åtgärder för att åstadkomma effektiviseringar kan vidtas. Detta gäller också för finansiell redovisning. Finansiella jämförelser har sedan 1987, då en gemensam kommunal budget- och redovisningsmodell infördes, utvecklats kontinuerligt i kommunsektorn.

Kvalitetsförbättringen av den finansiella redovisningen innebär att det idag är lättare att göra relevanta analyser av en kommuns utveckling över tiden. Däremot är det fortfarande mer problematiskt att jämföra kommuner med varandra. Anledningen är dels att olika kommuner kan definiera nyckeltal på olika sätt och att deras analysmodeller kan skilja sig åt. Dessutom gäller att olika kommuner inte alltid hanterar vissa redovisningsposter likadant, utan redovisar enligt olika principer. Typiska exempel där hanteringen kan variera är pensionsskuldens redovisning, nyttjandeperioder för anläggningstillgångar, bidrag till statlig infrastruktur, redovisning av exploateringsintäkter samt jämfö-

relsestörande och extraordinära poster. Det är därför problematiskt att jämföra kommuner med varandra direkt utifrån deras årsredovisningar eller liknande rapporter. För att kunna åstadkomma en rättvisande jämförelse måste en noggrann genomgång göras av vilka redovisningslösningar kommunerna använder och eventuella justeringar måste vidtas så att samtliga kommuner redovisar enligt samma lösningar. Därefter kan en gemensam analysmodell appliceras och nyckeltal beräknas.

De redovisningstekniska svårigheter som diskuterats ovan i kombination med ett ökat omvand-lingstryck har skapat press på professionen att arbeta fram relevanta, men ändå enkla modeller för att göra finansiella jämförelser mellan olika kommuner. Syftet med sådana jämförelser kan dels vara att kartlägga redan kända diskuterade finansiella situationer och utvecklingar, dels att finna nya samband mellan den finansiella situationen och utvecklingen i ett antal kommuner. Dessa ansträngningar är viktiga, eftersom jämförelser ger perspektiv på den egna utvecklingen och situationen och därigenom medverkar till att åtgärder för att åstadkomma effektiviseringar kan vidtas.

Det bör dock påpekas att det inte är helt problemfritt att jämföra olika redovisningsenheter utifrån en modell. En modell är en förenkling av verkligheten, vilket innebär att det alltid finns en risk att man går miste om viktig information som kan snedvrider jämförelsen. Dessutom gäller att oavsett hur mycket kraft som läggs ner på att standardisera och räkna om de jämförda enheternas redovisning, så kommer ändå vissa redovisningslösningar att skilja sig åt mellan olika kommuner, vilket påverkar den bild analysmodellen ger av kommunen. Detta måste beaktas vid analysen.

Jämförelser mellan enheter, i mitt fall kommuner och regioner, kan göras på olika sätt. En metod är att utifrån vissa kriterier upprätta en rangordning mellan de jämförda enheterna så att man får en slags topplista. Detta har, i vitt skilda sammanhang, blivit ett populärt sätt att göra sådana jämförelser, eftersom det vid en första anblick förefaller mycket tydligt och lätt att ta till sig. Eftersom det emellertid är omöjligt att ta hänsyn till alla principiella skillnader mellan de jämförda enheterna leder detta tillvägagångssätt ofta till att en alltför ytlig och mindre rättvisande bild erhålles. Ett mer relevant sätt att göra jämförelser, är att ur olika aspekter identifiera likheter och skillnader mellan de aktuella enheterna. På detta sätt skapas inte en uppfattning av att en enhet entydigt och bestämt kan sägas vara "bättre" än en annan, vilket skulle vara mycket svårt att avgöra. I denna skrift presenteras en sådan modell för jämförelser som bygger

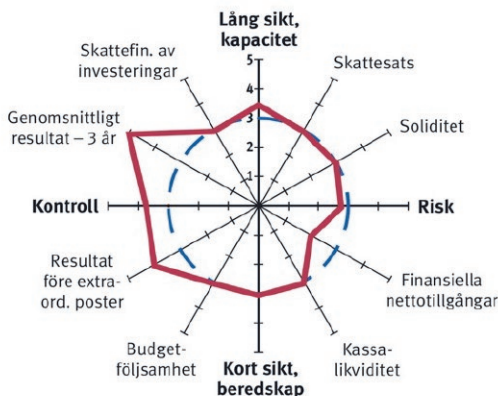
på att kommunernas starka och svaga sidor jämfört med varandra fokuseras. Den benämns ”den finansiella profilen”.

Den finansiella profilen – en analysmodell för jämförelser

För över 20 år sedan utvecklades en finansiell jämförelsemodell av Hans Petersson och Björn Brorström på Kommunforskning i Västsverige (KFi). Den fick benämningen ”den finansiella profilen” och har blivit en frekvent använd och uppskattad finansiell analysmodell för jämförelser bland kommuner och regioner. I de delar av Sverige som den har lanserats i, används modellen av runt 80 procent av kommunerna. I vissa länsvisa jämförelser medverkar nästan samtliga kommuner.

Den finansiella profilen är konstruerad som ett polärddiagram (se figur 2.1 och 2.2). Det kallas också spindeldiagram och finns i två olika konstruktioner. Den finansiella profilen som är framtagen för redovisningsenheten ”kommunen” innehåller fyra finansiella perspektiv och åtta finansiella nyckeltal som är viktiga för en kommuns utveckling och ställning. Den andra finansiella profilen som är framtagen för redovisningsenheten ”kommunkoncernen” innehåller fyra finansiella perspektiv och fyra finansiella nyckeltal som är viktiga för en kommunkoncerns utveckling och ställning.

Figur 2.1: Den finansiella profilen för kommunen

Figur 2.2: Den finansiella profilen för kommunkoncernen

Till skillnad från den traditionella finansiella analysen i årsredovisningen, som huvudsakligen beskriver utvecklingen över tiden, fokuserar den finansiella profilen på att analysera var en kommun befinner sig finansiellt och hur utvecklingen gestaltat sig i förhållande till andra kommuner i ett avgränsat urval, till exempel i ett län. En styrka med profilen är att den är visuell och ger snabb överblick över det finansiella läget och utvecklingen för samtliga kommuner i det jämförda länet. På så sätt bidrar profilen till en ökad kunskap om och förståelse för rådande tillstånd och utveckling.

Det som också är en styrka med profilen och en grundläggande förutsättning för dess långsiktiga fortlevnad är att den är ett resultat av en ständig växelverkan mellan teori och praktik. Modellen har sin utgångspunkt i ett antal teoretiska projekt som bedrevs på KFi under 1990-talet. Därefter testades modellen praktiskt under 1998 i olika sammanhang. Detta har inneburit att det sedan starten 1998 har det skett ett antal förändringar i profilen, till viss del på grund av synpunkter från olika kommuner och regioner som årligen har arbetat med den. Profilen är således till viss del utvecklad i ett nära samarbete med yrkesverksamma ekonomer och politiker som använder profilen i sitt dagliga arbete med att styra och följa upp sin kommun.

Utvecklingen av den finansiella profilen

Hur har den finansiella profilen utvecklats under de drygt 20 åren som den har varit i bruk? Här följer i punktform några viktiga utvecklingssteg under resans gång.

- **Varför tog den finansiella profilen formen av ett polärddiagram?**

En viktig förklaring till att den finansiella profilen utformades som ett polärddiagram var att det under en period var populärt att arbeta med polärddiagram för olika typer av jämförelser. Vi inspirerades av dessa jämförelser, som främst var på verksamhetsnivå. Det som dock var lite av en fullträff med den finansiella profilen är att, den till skillnad från det vanliga polärddiagrammet, är tvådimensionell. Den innehåller både åtta finansiella nyckeltal och fyra finansiella perspektiv som samverkar med varandra på ett tydligt och enkelt sätt. Detta sätt att konstruera ett polärddiagram hade inte använts tidigare och det är fortfarande så att de flesta polärddiagram är endimensionella, vilket inte gör dem lika informativa.

- **Varför kom rapporten till?**

Idag integreras den finansiella profilen i en finansiell rapport som kommunerna i vissa utvalda län årligen beställer av KFi. Rapporten ligger idag på mellan 30 och 40 sidor per kommun och i den finns olika analyser på riks- och länsnivå utifrån kommunen och kommunkoncernen. Utvecklingen av rapporten tog fart när ett tiotal kommuner i Göteborgsområdet efterfrågade en finansiell jämförelse med utgångspunkt från den finansiella profilen. Nästa steg, under kommande år, blev att öka jämförelseområdet till Västra Götaland och Hallands län, där KFi:s medlemskommuner är verksamma. Därefter fick KFi i snabb takt förfrågningar från olika delar i Sverige. Under en sjuårsperiod ökade antalet kommuner till runt 120 kommuner som årligen beställer rapporten av KFi. Detta gäller även i dagsläget.

- **Hur utvecklades profilen under de första åren?**

Den finansiella profilen har till sin konstruktion varit oförändrad under de senaste 18 åren. Under de första tre åren byttes

två nyckeltal ut i profilen. De två nyckeltal som plockades bort var borgensåtagande och nettokostnadsandel. De ersattes med finansiella nettotillgångar och resultat före extraordinära poster under tre år. Det gjordes också andra smärre justeringar i layouten för att uppnå en bättre pedagogik när man läser och tolkar profilen. Sedan dessa förändringar har profilens konstruktion varit oförändrad. Ett antal steg har dock tagits kring hur data från den finansiella profilen kan tolkas på bästa sätt.

- **Professionell layout blev en framgångsfaktor**

En framgångsfaktor, förutom att den finansiella profilen är en enkel och visuell modell för jämförelser, var att satsa på professionell layout i rapporten som den finansiella profilen årligen publiceras i. Det förstärker budskapet av att den finansiella profilen är en seriös kvalitativ modell för jämförelser. Även om den finansiella profilen är relativt enkel till sin utformning är finansiella jämförelser många gånger till sin struktur komplexa och svåra att presentera på ett pedagogiskt sätt. En professionell layout är då ett sätt att göra det lättare för läsaren att tolka och förstå innehållet i rapporten.

- **Besök hos ekonomichefsgrupper är en del av den kontinuerliga utvecklingen**

Ett sätt att utveckla och bibehålla intresset för den finansiella profilen är att årligen besöka ett antal ekonomichefsnätverk i de analyserade länen för att diskutera rapporten och profilen. Detta ger en förståelse för hur användarna tolkar rapporten och de finansiella profilerna. Dessa möten har genom åren gett idéer och inspiration till att utveckla rapporten. Mötena har också givit möjlighet att testa idéer på ekonomicheferna, som sedan har kunnat utvecklas och användas i rapporten. En framgångsfaktor i samband med dessa möten har varit att lyssna på ekonomicheferna om styrkor och svagheter med profilen och sedan återkoppla hur synpunkterna har tagits om hand. Denna delaktighet är en viktig förklaring till att den finansiella profilen har kunnat överleva över en sådan lång period som över 20 år.

- **Hur den finansiella profilen kompletterades med olika matriser**
Finansiella jämförelser och analys handlar om att vrida och vända på räkenskapsinformationen och de framräknade nyckeltalen. Ett sätt att komplettera den information som återfinns i den finansiella profilen har varit att skapa ett antal fyrfältsmatriser i rapporten. Genom att i olika matriser kombinera två finansiella nyckeltal med varandra har olika intressanta rangordningar kunna göras utifrån starka och svaga kommuner i de studerade länen och grupperna. Detta har ytterligare bidragit till att visa på starka och svaga sidor hos de analyserade kommunerna. Ett exempel på sådan matris redovisas i figur 2.3

Figur 2.3: Den finansiella profilen för kommunkoncernen

Tabell 1: Finansiellt resultat och ställning för kommunerna i Jönköpings län 2020

I denna tabell har kommunerna i Jönköping placerats in utifrån två dimensioner, resultat i form av det genomsnittliga resultatet under 2018–2020 och finansiell ställning i form av soliditet under 2020. Varje dimension har sedan delats upp i tre olika underkategorier; ”stark”, ”varken stark eller svag” samt ”svag”. Det innebär att det finns nio olika scenarier/rutor som en kommun kan placeras in i. Ju starkare ekonomi, desto längre upp till vänster hamnar kommunen. Kommunerna i respektive ruta har dock inte ordnats i finansiell ordning, utan ligger i bokstavsordning.

	Stark finansiell ställning (En soliditet som är starkare än 30% under 2020 *)	Varken stark eller svag finansiell ställning (En soliditet som ligger mellan 0–30% under 2020 *)	Svag finansiell ställning (En soliditet som är svagare än 0% under 2020 *)
Starkt resultat (Resultatet var högre än 2 % av verksamhetens bruttokostnader under perioden 2018–2020)	Gislaved ↑ Sävsjö Vaggeryd ↑	Habo Jönköping Vetlanda ↑	
Varken starkt eller svagt resultat (Resultatet låg mellan 1%–1,99 % av verksamhetens bruttokostnader under perioden 2018–2020)	Värnamo	Eksjö ↑	
Svagt resultat (Resultatet var svagare än 1% av verksamhetens bruttokostnader under perioden 2018–2020)	Tranås	Aneby Gnosjö Nässjö ←	Mullsjö

- ↓ – Kommunen har försvägat sin resultatbox jämfört med föregående år
 ↑ – Kommunen har förbättrat sin resultatbox jämfört med föregående år
 ← – Kommunen har förbättrat sin soliditetsbox jämfört med föregående år
 → – Kommunen har försvägat sin soliditetsbox jämfört med föregående år

- **Varför togs det fram en finansiell profil för kommunkoncernen?**

En diskussion som tagit fart under de tio senaste åren är hur olika organisations-lösningar och andra förutsättningar påverkar finansiella jämförelser kring kommuner och kommunkoncerner. Det gör det även intressant att ta fram en finansiell profil på kommunkoncernnivå. Det optimala hade varit att kunna använda samma utformning av den finansiella profilen för både kommunen och kommunkoncernen. Detta är dock inte möjligt i dagsläget, då de flesta kommunerna inte upprättar någon kommun-koncernbudget och då kan man inte på ett enkelt sätt ta fram nyckeltalet budgetföljsamhet, som är ett av de åtta nyckeltal i kommunprofilen. För sex år sedan skapades i stället en komprimerad finansiell profil för kommunkoncernen. Detta för att kunna möjliggöra en jämförelse mellan olika kommunkoncerner. Den finansiella profilen för kommunkoncernen fick även den formen av ett polär- eller spindeldiagram (för detaljerad beskrivning av profilen se kapitel 4). Profilen innehåller fyra finansiella nyckeltal och fyra finansiella perspektiv som är viktiga att följa upp och analysera för en kommunkoncern. Skillnaden mot kommunprofilen, som beskrivs i kapitel 3, är att kommunkoncernprofilen bara innehåller fyra nyckeltal mot åtta nyckeltal i kommunprofilen. För övrigt är den uppbyggd på samma sätt som kommunprofilen.

- **Bildspel i PowerPoint medverkar till spridning av den finansiella profilen**

Sedan tio år tillbaka har rapporten kring den finansiella profilen kompletterats med ett anpassat bildspel i PowerPoint för varje medverkande kommun. Det har bidragit till en spridning av den finansiella profilen på grund av att ekonomicheferna har fått ett redan färdigt material som de kan använda vid olika dragningar av profilen i kommunen. Ekonomicheferna menar att man sparar tid på detta genom att man inte själv måste ta fram ett bildspel.

- **Digitala seminarium för kommuner och grupper**

När Covid-19 pandemin under 2020 inte möjliggjorde några fysiska besök hos kommuner och ekonomichefsgrupper, skedde en konvertering till det digitala mediet i form av Zoom-seminarium. Detta var inte bara negativt, utan det gav också en möjlighet att medverka på ett lätt och tidseffektivt sätt på olika möten i kommuner och grupper för att diskutera kommunens/ernas ekonomiska utveckling och ställning utifrån den finansiella profilen. Under 2021 infördes också ett digitalt seminarium för varje län och grupp där KFi tar fram finansiella profiler. Detta möjliggör en muntlig föredragning om det finansiella läget och de finansiella profilerna i länet eller gruppen. Flera av deltagarna på dessa seminarium menar att de ökar deras kunskap om det finansiella läget i länet eller gruppen, utan att man behöver lägga för mycket ställtid, bland annat i form av restid, för att få del av informationen.

För många kommuner har den finansiella profilen blivit ett årligt återkommande viktigt instrument som används i såväl budget- som uppföljningsprocessen. Profilen bidrar till ökad effektivitet genom att belysa vilka starka och svaga finansiella sidor som kommunen har i förhållande till andra kommuner i en jämförbar grupp. Det handlar om att identifiera finansiella problem. Genom att dessa sedan åtgärdas, ökar effektiviteten i kommunen.

3. Den finansiella profilen för "kommunen"

I detta tredje kapitel diskuteras:

- hur den finansiella profilen för redovisningsenheten "kommunen" fungerar:
- vilka nyckeltal ingår och hur definieras dessa?
- vilka fyra perspektiv ingår och vad mäter dessa?
- varför används normalfördelningskurvan vid poängsättningen?

Den finansiella profilen för redovisningsenheten "kommun"

Den finansiella profilen har som tidigare nämnts formen av ett polär- eller spindeldiagram (se figur 3.1). Den innehåller åtta finansiella nyckeltal och fyra finansiella perspektiv som är viktiga att studera när en kommuns finansiella utveckling och ställning skall analyseras och jämföras med andra kommuner. Med redovisningsenheten kommun avses den skattefinansierade verksamheten i förvaltningsform.

Åtta finansiella nyckeltal utgör profilens bas

En viktig del i en finansiell analys är att beräkna olika nyckeltal. Ett nyckeltal är kraftigt komprimerad information uttryckt som en relation mellan olika absoluta tal. Den begränsning som komprimeringen medför är nödvändig i ett överflöd av redovisningsinformation. Ett nyckeltal blir därför en avvägning mellan att utgöra sammanfattad information och att kunna fånga väsentliga samband. Kortfattat kan ett nyckeltal sägas ha tre huvudsyften: att underlätta diagnosen av en situation, att kontrollera prestationer och att främja en bättre planering. Oavsett vilket av dessa syften som är aktuellt i en specifik situation, är nyckeltalets främsta funktion, som tidigare nämnts, alltid att mäta kommunens finan-

siella ställning och utveckling över tiden och därefter att kunna jämföra sig med andra.

Den finansiella profilen innehåller åtta nyckeltal redovisade på åtta axlar. Nyckeltalen speglar olika dimensioner av den analyserade kommunens finansiella situation och utveckling i förhållande till övriga kommuner i ett urval, till exempel länet. Ibland relateras nyckeltalen till verksamhetens kostnader för att de skall kunna jämföras mellan olika kommuner.

De åtta nyckeltalen tas fram för samtliga enskilda kommuner som ingår i den studerade kommungruppen. Nyckeltalen betygsätts sedan enligt betygsskalan 1 till 5, där en 5:a är högsta betyg och en 1:a lägsta betyg. I exempelvis analysen av kommunerna i Västra Götalands län (49 stycken) fördelas poängen enligt följande: Kommunerna med de fem starkaste observationerna inom varje nyckeltal får en femma (10 procent av kommunerna), de tio följande en fyra (20 procent), de nitton därpå en trea (40 procent), de tio därefter en tvåa (20 procent) och de fem svagaste får en etta (10 procent). Poängen har således fördelats enligt en normalfördelningskurva. Tillhör man, till exempel de 5 kommunerna eller 10 av observationerna som har högst soliditet i länet, får man en 5:a. Ingen inbördes rankning sker av de fem kommunerna. Detta för att på ett bättre sätt lyfta fram starka och svaga värden i profilen utan att bli alltför exakt.

Följande åtta nyckeltal ingår i profilen:

1. Skattesats – Här används den primärkommunala skattesatsen för kommuner. Nyckeltalet klassas i profilen som ett långsiktigt risknyckeltal och ingår i perspektiven långsiktig betalningsberedskap/kapacitet och riskförhållande.
2. Soliditet – nyckeltalet räknas fram genom att eget kapital justerat för samtliga pensionsförpliktelser inom linjen i förhållande till totala tillgångar. Beskriver hur kommunens långsiktiga betalningsstarka utvecklas. Ju högre soliditet, desto större finansiellt handlingsutrymme. Nyckeltalet klassas i profilen som ett långsiktigt risknyckeltal och ingår i perspektiven långsiktig betalningsberedskap/kapacitet och riskförhållande.

3. Finansiella nettotillgångar – nyckeltalet omfattar alla finansiella tillgångar och skulder i balansräkningen som kommunen beräknas omsätta på tio års sikt (långfristiga fordringar och placeringar + omsättningstillgångar med avdrag för kortfristiga och långfristiga skulder). Måttet divideras med verksamhetens kostnader för att jämförelser skall kunna ske mellan de analyserade kommunerna. Måttet speglar en tidsrymd som ligger någonstans mellan likviditetsmått och soliditeten. Man skulle kunna uttrycka det som "medellång betalningsberedskap". Nyckeltalet klassas i profilen som ett kortsiktigt risknyckeltal och ingår i perspektiven kortsiktig betalningsberedskap och riskförhållande.
4. Kassalikviditet – måttet räknas fram genom att kortfristiga fordringar, kortfristiga placeringar samt kassa och bank divideras med kortfristiga skulder. Kassalikviditet är ett mått på hur god kommunens kortsiktiga betalningsberedskap är. Nyckeltalet klassas i profilen som ett kortsiktigt risknyckeltal och ingår i perspektiven kortsiktig betalningsberedskap och riskförhållande.
5. Budgetföljsamhet – nyckeltalet tas fram genom att nämndernas budgetavvikelse exklusive kommuncentrala finansiella poster divideras med verksamhetens kostnader för att jämförelser skall kunna ske mellan de analyserade kommunerna. För att erhålla högsta betyg i profilen, skall budgetavvikelsen vara så liten som möjligt. Har dock kommunen är positiv budgetavvikelse får kommunen minst en 3:a i profilen. För just detta mått görs en avvikelse mot normalfördelningskurvan för att poängsättningen skall bli mer relevant. Nyckeltalet klassas i profilen som ett kortsiktigt resultat-nyckeltal och ingår i perspektiven kortsiktig betalningsberedskap och kontroll för det finansiella resultatet.
6. Resultat före extraordinära poster – nyckeltalet framställs genom att summan av kommunens samtliga intäkter och kostnader under året exklusive extraordinära poster (poster av engångskaraktär som uppgår till väsentligt belopp och inte har med den ordinarie verksamheten att göra). Resultatet har dividerats med verksamhetens kostnader för att jämförelser skall kunna göras

mellan de analyserade kommunerna. Nyckeltalet klassas i profilen som ett kortsiktigt resultatnyckeltal och ingår i perspektiven kortsiktig betalningsberedskap och kontroll för det finansiella resultatet.

7. Genomsnittligt resultat före extraordinära poster under de tre senaste åren – nyckeltalet visar kommunens genomsnittliga resultat före extraordinära poster under de tre senaste åren. Det genomsnittliga resultatet före extraordinära poster under de tre senaste åren har dividerats med verksamhetens kostnader för att jämförelser mellan de analyserade kommunerna skall kunna göras. Nyckeltalet klassas i profilen som ett långsiktigt resultatnyckeltal och ingår i perspektiven långsiktig betalningsberedskap /kapacitet och kontroll för det finansiella resultatet.
8. Skattefinansieringsgrad av investeringarna – nyckeltalet beskriver hur stor andel av årets investeringar som kommunen kan finansiera med egna medel i form av återstående skatteintäkter. Egna medel räknas fram genom att årets resultat tillförs årets avskrivningar. Nyckeltalet kallas ibland själv- eller egenfinansieringsgrad. Nyckeltalet klassas i profilen som ett långsiktigt resultatnyckeltal och ingår i perspektiven långsiktig betalningsberedskap /kapacitet och kontroll för det finansiella resultatet.

Ett problem för alla finansiella analysmodeller är att hitta tydliga definitioner på de använda nyckeltalen. Därför är det extra viktigt att i rapporten beskriva vilka definitioner, som har använts i åtta olika nyckeltal, som ingår i den finansiella profilen. Till exempel har i kassalikviditet inte lånelöften inkluderats. Detta ger en tydlighet och ökar möjligheterna att dra goda slutsatser av rapporten.

Fyra axlar/perspektiv kompletterar de åtta nyckeltalen

Profilen innehåller också fyra axlar som ska ge en samlad bedömning av fyra viktiga finansiella perspektiv för en kommun. De fyra perspektiven har benämnts enligt följande:

1. Långsiktig handlingsberedskap – Det första perspektivet handlar om att redovisa vilken finansiell motståndskraft kommunen har på lång sikt i förhållande till övriga kommuner i jämförelsen. Alla perspektiv i profilen är relaterade till hur kommunen befinner sig i förhållande till övriga kommuner i grupperna. I perspektivet ingår nyckeltalen; skattesats, soliditet, genomsnittligt resultat under de tre senaste åren och skattefinansieringsgraden av investeringarna.
2. Kortsiktig handlingsberedskap – Det andra perspektivet redovisar vilken finansiell motståndskraft kommunen har på kort sikt. Det närmaste 1–10 åren fokuseras i detta perspektiv. I perspektivet ingår nyckeltalen; finansiella nettotillgångar, kassalikviditet, budgetföljsamhet och resultat före extraordinära poster.
3. Riskförhållande – Med tredje perspektivet riskförhållande avses hur kommunen är exponerad finansiellt. En god ekonomisk hushållning innefattar att kommunen i kort- och medellångt perspektiv inte behöver vidta drastiska åtgärder för att möta finansiella problem. I perspektivet ingår; nyckeltalen skattesats, soliditet, finansiella nettotillgångar och kassalikviditet.
4. Kontroll över den finansiella utvecklingen – med det fjärde perspektivet kontroll avses avslutningsvis hur kommunen klarar av att kontrollera sitt finansiella resultat. I perspektivet ingår nyckeltalen; budgetföljsamhet, resultat före extraordinära poster, genomsnittligt resultat under de tre senaste åren och skattefinansieringsgraden av investeringarna.

Varje perspektiv/axel är summan av de fyra nyckeltal som ligger närmast intill axeln. Detta innebär att varje nyckeltal i den finansiella profilen ingår i två perspektiv. Samtliga fyra nyckeltal väger lika tungt i bedömningen.

Nyckeltal och perspektiv binds samman till en profil

De åtta nyckeltalen binds samman i en profil med de fyra perspektiven, vilket ger en heldragen röd linje som symboliserar eller visar en finansiell profil för kommunen. Den heldragna linjen visar de olika poäng som den analyserade kommunen har fått för varje enskilt nyckeltal respektive för de fyra sammavägdade axlarna. Som komplement i profilen finns i mitten en blå streckad ring på betyget tre. Ligger kommunen utanför den streckade ringen har den ett starkare värde än genomsnittet i gruppen och ligger kommunen innanför har den ett svagare värde. Den streckade blå linjen är alltså en hjälplinje för att det skall bli lätt att tolka profilen.

Det är viktigt att påpeka att den finansiella profilen är en profil som beskriver hur kommunen befinner sig relativt sett gentemot andra kommuner i det analyserade länet eller gruppen. Den bör därför kombineras med en mer traditionell finansiell analys för att uppnå största möjliga effekt ur uppföljnings- och styrningsperspektiv. Det görs också i rapporten, där kommunen analyseras ur flera vinklar som kompletterar de slutsatser man kan utläsas från den finansiella profilen.

Medelvärden är ovägd i rapporten

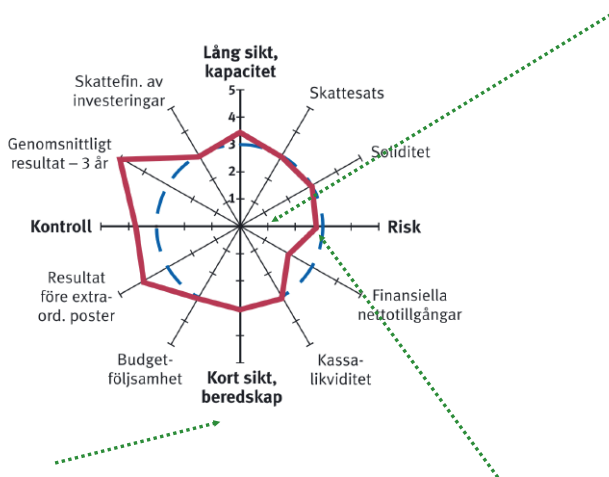
Medelvärdet som tas fram i rapporten ovägt. Ett ovägt medelvärde innebär att alla kommuners värden i gruppen eller länet summeras och sedan divideras med antalet kommuner i gruppen eller länet. Detta är det vanligaste sättet att beräkna medel när kommuner jämförs och detta tillvägagångssätt tillämpas också i rapporten kring den finansiella profilen.

Figur 3.1: Den finansiella profilen för redovisningsenheten "kommunen"

Profilen innehåller åtta nyckeltal redovisade på åtta axlar. Nyckeltalen speglar olika dimensioner av den analyserade kommunens finansiella situation och utveckling i förhållande till övriga kommuner i ett urval till exempel länet. Ibland relateras nyckeltalen till verksamhetens kostnader för att de skall kunna jämföras mellan olika kommuner.

Nyckeltalen betygsätts enligt betygsskalan 5 till 1, där en 5:a är högsta betyg och 1:a lägsta betyg. I en analys av till exempel kommunerna i Västra Götalands län (49 st) fördelas poängen enligt följande:

De kommuner som har de fem starkaste observationerna inom varje nyckeltal får en 5:a. Det tio följande observationerna får en 4:a. De nitton följande får en 3:a. De tio följande får en 2:a. De fem svagaste observationerna får en 1:a. Poängen 5 -1 har således fördelats enligt en normalfördelningskurva och är relativ.

Profilen innehåller fyra axlar som var och en skall ge en samlad bedömning av fyra viktiga aspekter ur ett finansiellt perspektiv. Varje perspektiv /axel är summan av de fyra nyckeltal som ligger närmast intill axeln. Exempelvis är "Risk" summan av nyckeltalen skattesats, soliditet, finansiella nettotillgångar och kassalikviditet. Samtidigt är nyckeltalen skattesats och soliditet också nyckeltal som mäter den långfristiga handlingsberedskapen och därför även ingår i axeln eller perspektivet "långsiktig kapacitet".

Den heldragna röda linjen visar de olika poäng som den analyserade kommunen har fått för varje enskilt nyckeltal respektive de fyra sammanvägda axlarna.

Den streckade blå linjen i mitten visar genomsnittet i den analyserade gruppen. Ligger kommunen utanför den streckade ringen har den ett bättre värde än genomsnittet i gruppen och tvärtom.

Den heldragna röda linjen kan alltså sägas representera en slags "finansiell profil" för den analyserade kommunen.

4. Den finansiella profilen för "kommunkoncernen"

I detta fjärde kapitel diskuteras:

- hur den finansiella profilen för kommunkoncernen utvecklades och fungerar i praktiken
- hur den framtida utvecklingen kan se ut för kommunkoncernprofilen

Den finansiella profilen för redovisningsenheten "kommunkoncernen"

Sättet att organisera sig som kommun påverkar nyckeltal och förutsättningar för jämförelse. Några exempel är:

- Om en kommun valt att lägga alla förvaltningsfastigheter i bolag så blir mått som självfinansieringsgrad och soliditet inte lika intressanta på kommunnivå.
- Om VA-verksamheten ligger i bolag eller i förvaltningsform påverkar också. VA-verksamhet får ju bara under mycket specifika förutsättningar ackumulera överskott och ska därför i princip inte ha någon positiv soliditet.
- En kommun som bedriver stor del av sin verksamhet med externa utförare har inte upparbetat någon pensionsskuld för den personalen och investeringsbehovet för lokaler och utrustning är lägre.
- En kommunkoncern som innehåller affärsdrivande bolag, med kanske stora investeringar i bostäder och energiverksamhet, är svår att jämföra med en kommunkoncern utan motsvarande bolag.

Skillnader mellan olika kommuner avseende organisationslösningar och andra förutsättningar gör att det även är intressant att ta fram en kompletterande finansiell profil på koncernnivå. Det optimala hade varit att kunna använda samma finansiella profil för både kommunen och kommunkoncernen. Detta är som tidigare nämnts dock inte möjligt i dagsläget, då de flesta kommunerna inte upprättar någon kommunkoncernbudget och det innebär att man då, inte på ett enkelt sätt, kan använda sig av nyckeltalet budgetföljsamhet, som är ett av de åtta nyckeltal i den finansiella profilen för kommunen.

För sex år sedan skapades i stället en komprimerad finansiell profil för kommunkoncernen. Detta för att kunna möjliggöra en övergripande, men ändå funktionell jämförelse mellan kommunkoncerner. Den finansiella profilen för kommunkoncernen har även den formen av ett polär- eller spindeldiagram (se figur 4.1). Den innehåller fyra finansiella nyckeltal och fyra finansiella perspektiv som är viktiga att följa upp och analysera för en kommunkoncern. Skillnaden mot kommunprofilen, som beskrivs i föregående kapitel 3, är att kommunkoncernprofilen bara innehåller fyra nyckeltal mot åtta nyckeltal i kommunprofilen. En annan skillnad är att i kommunkoncernprofilen finns två olika profiler, en för redovisningsenheten "kommunen" och en för redovisningsenheten "kommunkoncernen" (för en utförligare beskrivning av kommunkoncernprofilen, se figur 4.1).

Det som har varit spännande med arbetet att ta fram kommunkoncernprofiler i olika län och analysera dessa, är att profilen visar att det oftast är små skillnader mellan kommun- och kommunkoncernprofil i de flesta kommuner. Har kommunen stark eller svag finansiell profil i kommunprofilen, uppvisar oftast kommunkoncernprofilen samma läge eller situation. Det finns dock enskilda kommuner som uppvisar skillnader mellan kommun- och kommunkoncernprofil. Detta förklaras då oftast av vilken skuldtyngd verksamhet kommunen har i kommunal förvaltning respektive kommunal bolagsform.

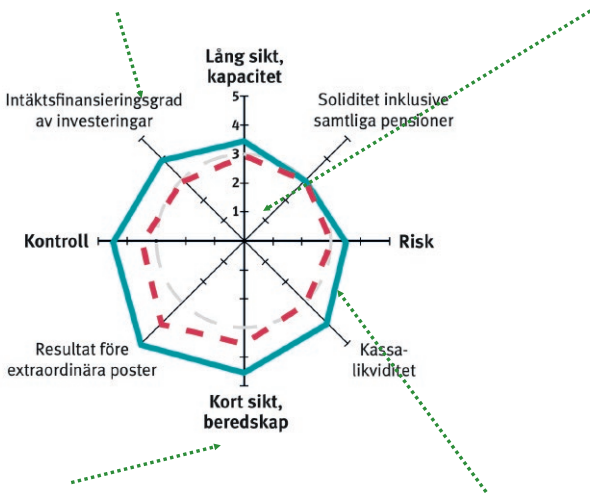
Nu när alltfler kommuner börjar att arbeta med koncernbudgetar, borde det på sikt innebära att den finansiella analysen för kommunkoncernen skulle kunna innefatta åtta nyckeltal och se ut på samma sätt som kommunprofilen. Det förutsätter dock att alla kommuner i ett granskat län upprättar koncernbudget, för att detta skall fungera. Det kommer att ta några år innan vi är framme där i kommunsektorn, men förhoppningen är att inom en femårsperiod kunna presentera en gemensam kommun- och kommunkoncernprofil med åtta nyckeltal och fyra perspektiv.

Figur 4.1: Den finansiella profilen för "kommunkoncernen"

Profilen innehåller fyra nyckeltal redovisade på fyra axlar. Nyckeltalen speglar olika dimensioner av den analyserade kommunens finansiella situation och utveckling i förhållande till övriga kommuner i ett urval till exempel länet. Ibland relateras nyckeltalen till verksamhetens kostnader för att de skall kunna jämföras mellan olika kommuner.

Nyckeltalen betygsätts enligt betygsskalan 5 till 1, där en 5:a är högsta betyg och 1:a lägsta betyg. I en analys av till exempel kommunerna i Västra Götalands län (49 st) fördelas poängen enligt följande:

De kommuner som har de fem starkaste observationerna inom varje nyckeltal får en 5:a. Det tio följande observationerna får en 4:a. De nitton följande får en 3:a. De tio följande får en 2:a. De fem sämsta observationerna får en 1:a. Poängen 5 -1 har således fördelats enligt en normalfördelningskurva och är relativ.

Profilen innehåller fyra axlar som var och en skall ge en samlad bedömning av fyra viktiga aspekter ur ett finansiellt perspektiv. Varje perspektiv /axel är summan av de två nyckeltal som ligger närmast intill axeln. Exempelvis är "Risk" summan av nyckeltalen soliditet, och kassalikviditet. Samtidigt är nyckeltalet soliditet också ett nyckeltal som mäter den långfristiga handlingsberedskapen och därför även ingår i axeln eller perspektivet "långsiktig kapacitet".

Den streckade röda linjen visar "kommunen" och den grönblåa linjen visar "kommunkoncernen". Den svagt gråa streckade linjen i mitten visar genomsnittet i den analyserade gruppen eller länet. Ligger kommunen eller kommunkoncernen utanför den streckade ringen har den ett bättre värde än genomsnittet i gruppen och tvärtom.

5. Styrkor och svagheter med den finansiella profilen

I detta femte kapitel diskuteras:

- kända styrkor och svagheter med den finansiella profilen. Det är viktigt att man vid användandet av den finansiella profilen är införstådd med dessa. Då ökar möjligheten till att dra korrekta slutsatser som kan leda till att det fattas beslut som ökar effektiviteten i kommunen.

Styrkor med den finansiella profilen

Den övergripande styrkan med den finansiella profilen är att den bidrar med viktig kompletterande information kring den finansiella utvecklingen och ställningen för kommunen eller kommunkoncernen. Genom att inte bara analysera de egna enheterna över tiden (kommun och kommunkoncern), utan också även jämföra sig med andra, ökar kunskapen kring den finansiella utvecklingen. Detta leder i sin tur till att problem kan identifieras och när dessa åtgärdas så ökar effektiviteten. Ett sådant exempel var en kommun som efter att ha tagit del av den finansiella profilen beslöt att besluta om ett mål för kommunen som innebar att man inom en treårsperiod skulle uppnå minst samma finansiella profil som grannkommunerna. Kommunen ansåg nämligen att det inte fanns några skäl för att deras ekonomi skulle vara svagare än grannkommunernas. Efter redan tre år hade kommunens ekonomi förbättrats och konsekvensen blev en bättre resurstilldelning i kommunen, vilket även, enligt dem själva, skapade en bättre verksamhet.

En annan styrka med profilen är att den på grund av sin pedagogiska utformning möjliggör för läsaren att snabbt kunna skaffa sig överblick kommunens starka och svaga sidor och jämfört med övriga studerade kommunerna i länet eller gruppen. Profilen bidrar på det sättet till att skapa en diskussion kring ett antal viktiga frågeställningar. ”Vilka starka och svaga sidor har vår kommun

jämfört med övriga kommuner i länet eller gruppen?” och ”varför har det blivit så?”. Profilen kan också bidra till att diskutera ”varför har vår kommun utvecklats annorlunda finansiellt än ett antal övriga kommuner i länet?”, ”finns det förklaringar till detta?” och ”är det konsekvensen av en medveten handling?”. Det finns många intressanta frågeställningar där profilen bidrar till att utgöra ett underlag. Förhoppningsvis kan dessa frågeställningar, när de diskuteras, ge upphov till tankar och idéer som kan bidra till att bibehålla eller förbättra kommunens ekonomiska ställning och utveckling.

Den finansiella profilen är mer utvecklad än många andra polärddiagram, tack vare den annorlunda kombinationen mellan de åtta nyckeltalen och de fyra perspektiven. Det innebär att modellen redovisar ett antal olika dimensioner. Vi kan förutom nyckeltalen och de fyra perspektiven även följa perspektiven i kort och lång sikt. Till exempel riskperspektivet följs på lång sikt genom nyckeltalen skattesats och soliditet samt på kort sikt genom nyckeltalen finansiella nettotillgångar och kassalikviditet. De två perspektiven och två dimensionerna i profilen bidrar till en bättre förståelse av kommunens ekonomiska ställning och utveckling.

Profilen har också en styrka i att den följer ett logiskt finansiellt resonemang och blir på så sätt ett bra hjälpmedel när man vill försöka skapa en förståelse kring kommunalekonomiska samband och vad som påverkar dessa. Till exempel om en kommun ökar sin likviditet genom att låna pengar, förbättras troligtvis kommunens kortsiktiga betalningsberedskap relativt övriga kommuner, medan den långsiktiga betalningsberedskapen försvagas. Detta syns i de flesta fall i profilen genom att poängen för kassalikviditeten ökar, medan poängen för soliditeten minskar.

Profilen har även genom sin utformning rönt relativt stor uppmärksamhet hos massmedia och ibland bidragit till en nyttig fokusering av enskilda kommuners finansiella utveckling och ställning som inte hade uppdragats med den mer traditionella ”över tiden”-analys som finns i årsredovisningen.

En annan styrka med den finansiella profilen är att den ur ett utvärderingsperspektiv ger möjlighet att på ett relativt enkelt sätt definiera likheter och olikheter utvecklingsmässigt hos ett antal studerade kommuner. Detta bidrar till att förstå kommunal ekonomi och kommunalekonomiskt agerande.

Den finansiella profilen är universell. Den kan användas av alla slags organisationer. Den passar utmärkt till att jämföra bolag inom samma bransch, till exempel bostadsbolag eller elbolag. Profilen har till och med testats på australiska sjukvårdsområden!

Svagheter med den finansiella profilen

Man bör också, med all rätt, ställa sig frågan om finns det några svagheter med den finansiella profilen.

En svårighet eller svaghet är att de åtta nyckeltal som ingår i modellen väger lika tungt i bedömningen. Eftersom vissa nyckeltal i praktiken är viktigare än andra, kräver det en viss kunskap av läsaren för att få ut maximal information av profilen. Lösningen skulle kunna vara att väga de olika nyckeltalen mot varandra. Detta blir dock för komplext och skulle ta bort mycket av profilens enkelhet, vilket har varit en framgångsfaktor.

Normalfördelningskurvan enligt poängsättningen från poängen 5 till 1 kan både vara en svaghet och en styrka. Styrkan i normalfördelningskurvan ligger i att den kan användas för olika grupper/län oberoende hur många kommuner eller regioner som inkluderas i gruppen eller finns i länet. Det är mycket krångligare att bygga en profil för, till exempelvis Västra Götalands län, där det finns 49 kommuner och få en pedagogik i detta. Det är svårt att rymma 49 observationer och få det läsligt i profilen. Styrkan med att använda poängen 5 till 1 är också att det blir en indikation på hur stark eller svag kommunen är avseende det enskilda nyckeltalet. Det blir inte exakt, men ändå en tillräcklig rangordning för att man skall förstå hur starkt eller svagt värdet är på det enskilda nyckeltalet om ett antal kommuner jämförs. En svaghet med normalfördelningskurvan är dock att den enskilda kommunen kan förbättra eller försvaga sitt nyckeltal relativt ett antal övriga kommuner i jämförelsen, men ändå inte förbättra eller försvaga sin poäng i profilen, på grund av att man inte når eller faller till nästa intervall i poängsättningen. Det sker en förbättring eller försvagning inom respektive poäng som inte syns i profilen.

Den finansiella profilen är en relativ jämförande modell. Detta kan glömmas bort, vilket ibland leder till en feltolkning av profilen. En oförändrad finansiell profil innebär inte att den finansiella situationen är oförändrad, utan att kommunen har utvecklats ungefär som genomsnittet i gruppen eller länet. Detta är både en styrka och en svaghet. Det måste beaktas när man tolkar den finansiella profilen.

6. Profilen ur ett användarperspektiv – utveckling och praktisk tillämpning

I detta sjätte kapitel diskuteras:

- vilka kommuner och regioner som har använt och använder den finansiella profilen
- vad användarna anser om den finansiella profilen

Vilka har använt och använder den finansiella profilen

Den finansiella profilen har blivit en frekvent använd och uppskattad analysmodell bland kommuner. I de delar av Sverige som den i dagsläget har lanserats i, beställs och används modellen av runt 80 procent av kommunerna. I vissa län använder samtliga kommuner den finansiella profilen. Det är i dagsläget närmare 120 kommuner som samarbetar med KFi och årligen beställer en rapport kring den finansiella profilen som de sedan använder till att på olika sätt styra och följa upp sin finansiella ställning och utveckling.

Utvecklingen av rapporten och profilen tog fart när ett antal kommuner i Göteborgsområdet efterfrågade en finansiell jämförelse med utgångspunkt från finansiella profilen. Nästa steg under kommande år blev att öka jämförelseområdet till Västra Götaland och Hallands län där KFi:s medlemskommuner är verksamma. Därefter fick KFi förfrågan i snabb takt från olika delar i Sverige. Den finansiella profilen används eller har använts i följande grupper och län:

Länsvisa jämförelser:

- Västra Götalands och Hallands län
- Jönköpings län
- Stockholms län
- Skåne län
- Uppsala län
- Västmanlands län
- Örebro län
- Värmlands län
- Norrbotten, Västerbotten Västernorrland och Jämtlands län

Gruppvisa jämförelser:

- KKKVH-kommunerna
- 4-YES kommunerna
- Bohuslänskommunerna
- GR-kommunerna
- R9-nätverket

Regioner

- Samtliga regioner i Sverige

Vad anser användarna är positivt med den finansiella profilen?

En fördel med den finansiella profilen är att den kan användas av många olika grupper och i olika sammanhang. KFi har vid flera tillfällen kartlagt hur den används i kommuner. I punktform nedan beskrivs hur de primära mottagarna som är ekonomer och politiker, baserat på kartläggningarna, använder den finansiella rapporten och profilen i sitt arbete med att styra och följa upp kommunens finansiella ställning och utveckling:

- Den utgör ett underlag för en kompletterande jämförande finansiell analys i årsredovisningen. Genom att kombinera den finansiella profilen med den traditionella interna ”över tiden”-analysen anser många kommuner att de ger en bredare bild av kommunens finansiella utveckling och ställning. Detta leder till en bättre diskussion kring kommunens ekonomi.
- Den är ett hjälpmedel i budgetarbetet för att få en kvalitativ resurstilldelning över tid. Genom att diskutera den i budgetprocessen uppnås en gemensam bild kring kommunens ekonomiska utveckling och ställning. Det finns kommuner som har baserat delar av sina finansiella mål på profilen.
- Profilen föredras i många kommuner i kommunstyrelse, kommunfullmäktige och andra politiska sammanhang för att ge ytterligare perspektiv på kommunens finansiella utveckling och ställning. Enligt många ekonomichefer i kommunerna fungerar detta alldeles utmärkt och bidrar till att bland politiker skapa en sund debatt kring vilket resultat och vilken ställning kommunen bör uppvisa i nuet och i framtiden.
- Den utgör ett diskussionsunderlag i ekonomichefsgrupper och ekonomigrupper både inom och mellan kommunerna för att hitta likheter och olikheter mellan olika kommuner och förklaringar till varför dessa har uppstått. Detta leder till ett lärande som är positivt inför framtiden.
- Rapporten kring den finansiella profilen publiceras i många kommuner på hemsidan och på intranätet för att skapa förståelse och ge ytterligare perspektiv på kommunens finansiella ställning och utveckling.
- Ett antal kommuner samarbetar med massmedia för att nå ut med profilen. Den har tagits emot positivt av massmedia och publicerats i lokaltidningar.

- En del användare lyfter fram att det är en styrka att den är gjord av extern part och blir då ett trovärdigt och kompletterande underlag till kommunens egna analyser.
- Många användare lyfter fram styrkan med den avslutande kommentaren i rapporten som diskuterar kring kommunens ekonomiska ställning och utveckling. Ekonomicheferna menar att det är nyttigt med externa synpunkter som komplement till interna diskussioner.

Vad anser användarna kan utvecklas framöver?

- En del av användarna lyfter fram, att det i det fortsatta arbetet, är viktigt att utveckla kommunkoncernprofilen och analysen av den. Man hoppas att utveckling av koncernbudgetar, ska ge möjlighet att ta fram samma finansiella profil för kommun och koncern, innehållande åtta nyckeltal och fyra perspektiv. När detta fungerar, tänker sig dessa användare att det finns en möjlighet att skapa en mer fullständig jämförelse och skrivning som både innefattar kommun och kommunkoncern i samma analys
- Några användare menar att det skulle vara intressant analyserna blir ännu mer detaljerade. Detta skulle göra rapporten ännu mer intressant ur ett styrnings- och uppföljningsperspektiv.
- Det finns synpunkter på enskilda nyckeltal i profilen och hur de skall utformas och utvecklas. Hur skall man tolka kassalikviditet och skall man till exempel inkludera lånelöften eller ej. En annan synpunkt som användarna ibland lyfter fram är hur man mäter budgetföljsamhet på bästa och mest rättvisa sätt? Skall det inkluderas realisationsvinster i budgetavvikelsen eller ej?
- Några användare lyfter fram att rapporten skall öka fokuset på investeringar och dessas utveckling.

7. Viktiga iakttagelser som kan bidra till att förstå kommunalekonomiskt agerande

I detta sjunde kapitlet diskuteras några viktiga iakttagelser härledda från den finansiella profilen som kan bidra till att förstå kommunal ekonomi och kommunalekonomiskt agerande ur ett användarperspektiv. Flera av dessa iakttagelser kan också kopplas till god ekonomisk hushållning och öka vår förståelse kring hur kommuner tolkar och arbetar för att uppnå det lagstadgade kravet.

Följande iakttagelser diskuteras i detta kapitel:

- låg självfinansieringsgrad leder i första hand till försvagning av likviditet
- låg självfinansieringsgrad samvarierar med svagt resultat
- effekten av skattehöjning innebär endast undantagsvis en finansiell förbättring några år senare jämfört övriga kommuner i länet
- en försvagning av budgetutfallet leder i ett antal fall till resultatförbättring under kommande år
- en soliditetsförsämring leder i många fall till en ytterligare försvagning kommande år
- låg soliditet och låg likviditet samverkar

Några iakttagelser och slutsatser kring kommunalekonomiskt agerande

De finansiella profilerna bygger, som tidigare nämnts, på relationer mellan kommunerna. Detta förklarar varför variationerna i profilen över tiden inte blir särskilt stora. Det krävs förändringar av en viss omfattning för att placeras i en annan av de fem poängkategorierna. Vissa av de använda nyckeltalen förändras

nästan inte över tiden i förhållande till övriga, vilket gör att profilen i vissa delar är statisk. Inte desto mindre kan man genom att studera finansiella profiler göra viktiga iakttagelser som kan bidra till att förstå kommunal ekonomi och kommunalekonomiskt agerande. De är några sådana iakttagelser i form av olika påståenden som redovisas i detta kapitel. Dessa har framkommit där profilen har stått i centrum för att söka olika typer av samband. Många av påståendena är inte prövade i olika studier, utan är rena iakttagelser.

- **Låg självfinansieringsgrad leder i första hand till försvagning av likviditeten.** Innebörden av detta är att investeringar i ett första läge, om det är möjligt, finansieras med likviditetsförsvagning och inte lånefinansiering. Det finns tidigare studier och teorier som visar på detta. Bland annat kan nämnas Donaldsons teori från 1960-talet som visar att organisationer som möter ökade finansiella problem som första åtgärd minskar sin likviditet. En närmare analys av vilka finansiella resonemang som förs i sammanhanget och hur långt ansvariga tillåter att likviditetsfallet går, är en viktig framtida studie.
- **Låg självfinansieringsgrad samvarierar med svagt resultat.** Sambandet är självfallet naturligt, ett svagt resultat innebär en låg självfinansieringsgrad. Emellertid gäller att ett ekonomiskt beteende hade kunnat vara att avstå från att fullfölja beslutade investeringar när resultatutvecklingen är svag. Så förefaller emellertid inte ske, utan investeringsprogrammen fullföljs i det flesta fall oavsett finansiell utveckling.
- **Effekten av skatteköjning innebär endast undantagsvis en finansiell förbättring några år senare jämfört övriga kommuner i länet.** En omdebatterad fråga är vilka de finansiella effekterna av en intäktsförstärkning genom skatteköjning är. Av profilerna framgår att det i första hand är de resultatrelaterade nyckeltalen som förbättras det aktuella år som det sker en skatteköjning. Det förefaller emellertid vara så att en försvagning, i de flesta fall, i profilen, poängmässigt sker kommande år. Detta talar för att en skatteköjning inte är en åtgärd som är långsiktigt gynnsamt för kommunen jämfört med övriga kommuner i länet eller gruppen ur ett finansiellt perspektiv.

- **En försvagning av budgetutfallet leder i flera fall till resultatförbättring under kommande år.** Årets budgetutfall förefaller vara en varningssignal som leder till finansiella förbättringar. En försvagning av budgetföljsamheten i förhållande till övriga kommuner leder i flera fall till förbättrat resultat kommande år. Brisande kontroll förefaller leda till finansiell stramhet.
- **Låg soliditet och låg likviditet samverkar.** Det finns ett samband mellan låg likviditet och låg soliditet. Ett antal kommuner förefaller vid ett behov av att finansiera sina investeringar med sparade medel eller främmande kapital, i första hand använda sin likviditet och när den är förbrukad sker en upplåning via främmande kapital. Det finns dock ett antal kommuner som avviker från denna iakttagelse och uppvisar en hög soliditet och låg likviditet. Förklaringen till detta, i de allra flesta fall, är att dessa kommuner bedömer det mer ändamålsenligt att utnyttja sin kortfristiga lånekredit. De vill finansiera sig med korta medel och rörlig ränta, istället för att finansiera sig med långa medel och i de flesta fall en fast ränta genom att hålla en högre likviditet. En förklaring till detta är att de senaste åren ur ett ränteperspektiv har varit mer fördelaktigt att låna med rörlig ränta.
- **En soliditetsförsämring leder till en ytterligare försvagning kommande år.** En soliditetsförsvagning förefaller inte vara någon varningssignal utan det finns en tendens till att försvagningen fortsätter. Nyckeltalet som visar försämrad finansiell styrka på lång sikt utlöser ingen aktivitet till skillnad från nyckeltal som visar på brisande kontroll på kort sikt. Iakttagelsen är inte förvånande, men inte desto mindre angelägen att notera. Således kan konstateras att budgetavvikelse fungerar som argument för finansiell förstärkning, medan soliditetsförsvagning inte gör det. Investeringsplanerna fullföljs när resultatet försvagas; intäktförstärkning genom skattehöjning är inget medel för att långsiktigt hantera ekonomiska obalanser och svagt resultat och svårigheter att självfinansiera investeringar hanteras i första skedet med likviditetsförsvagning. De finansiella profilerna påvisar således en rad intressanta omständigheter när det gäller sättet att styra den kommunala ekonomin. Det förefaller finnas en viss brist på ekonomisk rationalitet utifrån ett långsiktigt perspektiv.

8. Några råd kring finansiella analyser och jämförelser av kommuner

I detta åttonde kapitel diskuteras:

- olika steg och råd kring hur man utformar en kvalitativ finansiell analysmodell.

Några råd att beakta vid utformning av finansiella analyser

I detta avsnitt återfinns sex steg med olika råd kring hur man utformar en kvalitativ finansiell analysmodell. De tankar och råd som presenteras bygger på erfarenheter från författarens tjugoåriga arbete med att konstruera finansiella modeller för kommuner.

1) Definiera målgrupp och vad du vill mäta

Inledningsvis är det viktigt att definiera vilket syfte du har med den finansiella analysen och till vilken målgrupp som den riktar sig till. Syftet med en finansiell analys som avser kommuner bör dock alltid botten i att besvara frågan ”om kommunen har en god ekonomisk hushållning eller inte?”. På vägen för att kunna besvara denna fråga, kan det finnas olika delsyften i analysen som måste besvaras för att kunna besvara huvudsyftet om god ekonomisk hushållning. När du arbetar med att jämföra kommuner är förstås ett sådant syfte att visa på skillnader och likheter mellan de jämförda kommunerna. Du bör även studera kommunens resultatutveckling och finansiella ställning under en given tidsperiod.

Tillsammans ger dessa två delsyften en god grund för att kunna besvara huvudsyftet kring god ekonomisk hushållning.

När det gäller målgruppen är det en fördel om den är så homogen som möjligt. En smalare och homogenare målgrupp ger dig möjlighet att på ett bättre sätt skraddarsy en analys utifrån målgruppens kunskap kring kommunal ekonomi och finansiell analys. I praktiken är det dock oftast så att din analys riktar sig till flera målgrupper med olika kunskapsnivåer. Då gäller det att balansera innehållet i analysen på ett så bra sätt som möjligt utifrån de olika målgruppernas kunskaper om kommunal ekonomi. Detta är inte helt lätt i alla lägen, utan kräver att du funderar kring hur budskapet i analysen kan tillgodogöras av de olika läsarna av analysen. Det handlar om att fundera på hur exempelvis omfattning, layout, språk och förklaringar av fackuttryck bör anpassas till målgrupperna.

2) Utforma sedan modellen utifrån syfte och målgrupp

När du har bestämt syftet med den finansiella analysen och definierat vilka målgrupp/grupper som du riktar dig till kan du börja konstruera modellen. Vilka nyckeltal skall du använda? Det gäller att hitta en struktur i analysmodellen. Ett knep är att dela in den i:

- i) Resultatrelaterade nyckeltal
- ii) Investeringsrelaterade nyckeltal
- iii) Kapacitetsrelaterade nyckeltal
- iv) Riskrelaterade nyckeltal
- v) Kontrollrelaterade nyckeltal

3) Hur kommunicerar du rapporten och den finansiella analysmodellen med läsaren?

När du har konstruerat din finansiella analysmodell måste du hitta ett sätt att pedagogiskt kommunicera modellen i en rapport. Detta bör ske i form av en läsanvisning, där läsaren kan skaffa sig en första överblick över rapportens struktur och hur den skall läsas på bästa möjliga sätt för att kunna tillgodogöra sig innehållet.

Något som också kan vara pedagogiskt, om rapporten är omfattande, är att inledningsvis ha en sammanfattning, som beskriver det viktigaste i rapporten. Förhoppningsvis läser mottagaren av rapporten sammanfattningen och ett intresse har väckts för att gå vidare djupare i rapporten.

Om läsaren inte väljer att gå vidare, har ändå hen fått ta del av det viktigaste i rapporten. Försök dock att utforma sammanfattningen på ett sådant sätt så att den väcker intresse till vidare läsning. Ett sätt är då att jobba med sidhänvisningar i sammanfattningen som anger var läsaren kan fördjupa sig i den aktuella frågeställningen. Det blir då enkelt för läsaren att fördjupa sig i rapportens innehåll.

Du måste också någonstans i rapporten göra en god och tydlig beskrivning av den finansiella analysmodellen som används i rapporten. Var noga och tydliggör vilka definitioner du har använt för de finansiella nyckeltal som ingår i modellen.

Du bör som tidigare har nämnts också fundera på vilken nivå du skall lägga dig på när det gäller omfattning, layout, språk, förklaringar av fackuttryck med mera för att innehållet skall bli informativt för läsaren av rapporten.

4) Korrigera alltid materialet för större redovisningsprinciper/lösningar.

En viktig del i sammanställningen av redovisningsinformationen, som utgör grunden för att ta fram de finansiella nyckeltal som ingår i din modell, är att alltid korrigera för olika redovisningsprinciper/lösningar både över tiden och vid jämförelser mot andra kommuner. Ett exempel på en sådan redovisningslösning som skiljer mellan kommuner är pensionsredovisningen i kommunsektorn. I sektorn tillämpas både den lagstadgade blandmodellen och den mer redovisningsteoretiskt korrekta fullfonderingsmodellen. Här måste en korrigering ske, så att samtliga kommuner redovisar enligt samma modell, annars är det mycket svårt att jämföra kommunerna. Korrigering bör ske till blandmodellen, som är den lagstadgade modellen och dominerande i sektorn. Korrigeringar ska alltid göras så att det stämmer med lagstiftning och rekommendationer från RKR.

5) Var pedagogisk vid din presentation

Det är viktigt att hela tiden fundera över pedagogiken både i rapporten och den finansiella analysmodellen. Ett tips är att låta några ur målgruppen läsa rapporten och göra intervjuer med dessa för att klargöra om ditt budskap i rapporten når fram. Slutsatserna från intervjuerna bör ge dig material för att göra nödvändiga korrigeringar för att göra både rapporten och den finansiella modellen mer pedagogisk.

6) Följ upp och korrigerera modellen

Det är svårt att skapa en kvalitativ finansiell analysmodell direkt vid första tillfället. Modellen behöver oftast testats under några år och korrigeras för att bli mer fullständigt utvecklad. Lägg upp en treårsplan med flera utvärderingstillfällen, så ökar du dina möjligheter att skapa en kvalitativ finansiell analysmodell. Att testa och förändra är nödvändigt under de första åren för att kunna höja kvaliteten i modellen. Det förbättrar också dina möjligheter att efter förändringarna kunna hålla modellens struktur oförändrad. Fördelen med att inte behöva förändra i analysmodellen är att det ger upphov till ett lärande hos beslutsfattarna som förhoppningsvis leder till en ökad förståelse. Det förbättrar möjligheterna, att med analysen som grund, fatta goda beslut som ökar effektiviteten i organisationen.

9. Några avslutande reflektioner

I detta nionde och avslutande kapitel diskuteras:

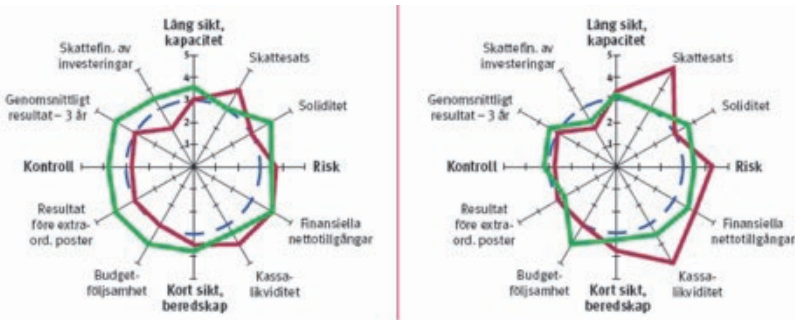
- några allmänna avslutande reflektioner kring den finansiella profilens framtid och utveckling
- om den finansiella profilen går att knyta mot god ekonomisk hushållning
- möjligheten att använda samma konstruktion för kommun och kommunkoncern

När den finansiella profilen skapades framgick inte omgående dess stora potential och användningsområde. Det var först när det började produceras finansiella rapporter för enskilda kommuner som det framgick vilken efterfrågan det fanns på finansiella jämförelser. På fem år, utan att direkt marknadsföra profilen, gick KFi från tio till närmare 120 kommuner som årligen beställer en rapport som bygger på den finansiella profilen. Efter 20 år ligger KFi fortfarande årligen kvar på runt 120 kommuner, då KFi inte har haft de personella resurserna att expandera mer. Målsättningen med den finansiella profilen har aldrig varit att tjäna pengar på den, utan det viktiga har hela tiden varit att KFi som organisation kan medverka till att hjälpa kommuner och regioner med jämförelser som kan bidra till att öka deras effektivitet.

I framtiden är det viktigt att det sker en fortsatt ständig anpassning och utveckling av profilen för att uppnå högsta möjliga effektivitetsvinst med den. Ett utvecklingsområde är att infoga ytterligare en dimension i den finansiella profilen, nämligen god ekonomisk hushållning. Ett förslag på hur detta skulle kunna se ut, återfinns i figur 9.1, där Hammerhättans kommun speglas tvådimensionellt. Den röda kurvan visar var kommunen befinner sig finansiellt i förhållande till övriga kommuner i länet och den gröna kurvan visar hur kommunen förhåller sig till god ekonomisk hushållning. Det vi kan utläsa av profilen är att Hammerhättan har haft en något förbättrad finansiell utveckling och ställning jämfört med genomsnittet i länet, vilket framgår av den röda linjen. Kommunen har dock i förhållande till de nivåer på nyckeltalen som satts för god eko-

nomisk hushållning utvecklats negativt under perioden, vilket framgår av den gröna linjen. Problemet med denna typ av profil är att det är svårt att bestämma vad som är god ekonomisk hushållning för enskilda nyckeltal och att det är svårt för mottagaren att ta emot informationen tvådimensionellt. Framtida tester får dock utvisa om denna typ av profil kan tillgodogöras av politiker och tjänstemän i kommuner.

Figur 9.1. Hammhättans kommun ur två dimensioner

Ett annat utvecklingsområde, som tidigare nämnts, är att skapa samma finansiella profil för kommun och koncern. Det optimala hade varit att kunna använda samma finansiella profil för både kommunen och kommunkoncernen. Detta är som tidigare nämnts dock inte möjligt i dagsläget, då de flesta kommunerna inte upprättar någon kommunkoncernbudget och då kan man inte på ett enkelt sätt använda sig av nyckeltalet budgetföljsamhet, som är ett av de åtta nyckeltal i den finansiella profilen som tas fram i kommunprofilen. Nu när allt fler kommuner börjar att arbeta med koncernbudgetar borde det på sikt innebära att den finansiella analysen för kommunkoncernen skall kunna innefatta åtta nyckeltal och se ut på samma sätt som kommunprofilen. Det förutsätter dock att alla kommuner i ett granskat län upprättar koncernbudget, för att detta skall fungera. Det kommer att ta några år innan vi framme där i kommunsektorn, men det är min förhoppning att jag inom en femårsperiod skall kunna presentera en gemensam kommun- och kommunkoncernprofil med åtta nyckeltal och fyra perspektiv.

Avslutningsvis kan konstateras att det har förflutet över tjugo år sedan den profilen togs fram. Det har varit en spännande resa och förhoppningsvis kommer resan att fortsätta i ett antal år till. Den finansiella profilen är ett gott exempel på hur den teoretiska forskningen samverkar med den pragmatiska verksamheten i kommuner.

Författarpresentation

Hans Petersson arbetar på Kommunalekonomernas förening som föreläsare och analytiker inom kommunal ekonomi. Han verkar också på Förvaltningshögskolan vid Göteborgs universitet och på Kommunforskning i Västsverige, där han sysslar med externredovisning och finansiell analys. Hans har tidigare verkat som economichef och redovisningschef i fem kommuner i totalt 27 år. Han under de senaste 30 åren även sysslat med forskning och utvecklingsarbete, främst med inriktning på redovisning och finansiell analys. Hans har utvecklat finansiella analysmodeller, bland annat "RK-modellen" och "den finansiella profilen" som används av ett antal kommuner och regioner. Han har som expert också utfört uppdrag åt Finansdepartementet, Rådet för kommunal redovisning och Sveriges Kommuner och Regioner och författat ett antal böcker och skrifter inom området kommunal ekonomi.

10. Habo kommun – ett exempel på rapporten med finansiella profiler

Habo kommun är belägen vid västra delen av Vättern. Kommunen har sedan 2002 med hjälp av den finansiella profilen jämfört sig med kommunerna i Jönköpings län. I denna bilaga redovisas den rapport som årligen tas fram för Habo. Den bygger på att Habo jämförs med övriga 12 kommuner i Jönköpings län.

Inledningsvis i rapporten redovisas en traditionell finansiell analys av hur kommunerna i Jönköping har utvecklats finansiellt under perioden 2018–2020. Analysen kretsar kring de finansiella nyckeltal som används i den finansiella profilen längre fram i rapporten.

Därefter följer en beskrivning och förklaring av den finansiella profilen och av de nyckeltal och perspektiv som ingår i den. I anslutning till detta görs en genomgång av Habos finansiella ställning och utveckling under 2018–2020. Analysen fokuserar på att jämföra kommunens utveckling gentemot den genomsnittliga utvecklingen för Jönköpings läns kommuner under samma period. Detta görs både via traditionella finansiella nyckeltal och med hjälp av den finansiella profil som tidigare har beskrivits. Målsättningen är att belysa starka och svaga finansiella sidor hos kommunen.

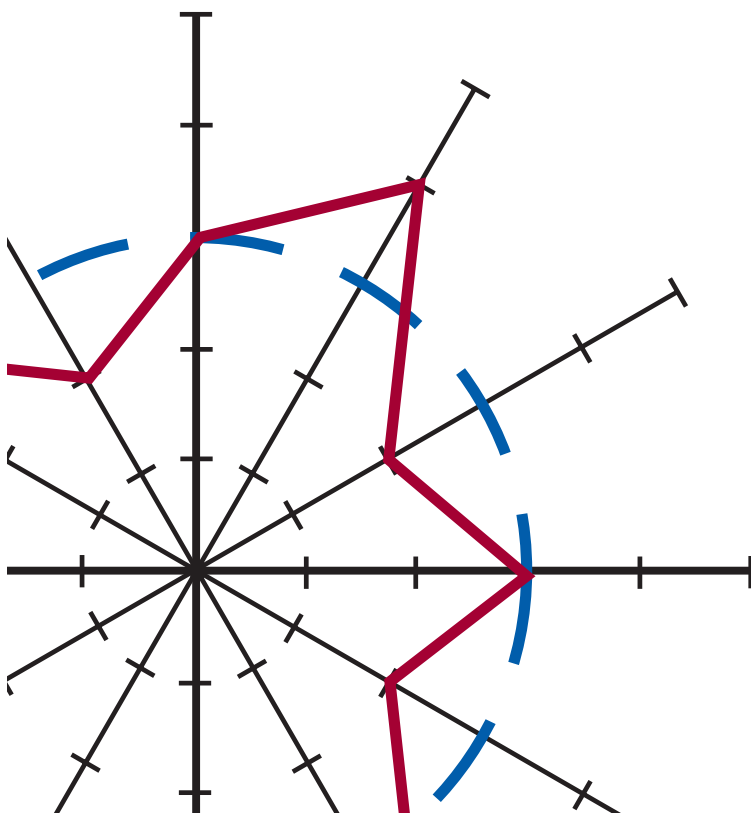
Sedan följer en redovisning av samtliga Jönköpings läns kommuners finansiella profiler för 2020. Därefter redovisas ett antal finansiella nyckeltal för 2020 sorterade per kommun i bokstavsordning.

Allra sist i rapporten följer en koncernanalys för Habo med utgångspunkt från en koncernprofil.

FINANSIELL PROFIL

HABO KOMMUN 2018–2020

En finansiell jämförelse av kommunerna
i Jönköpings län

KommunForskning
i Västsverige

Innehåll

Inledning – syfte med rapporten	3
Finansiell analys av kommunerna i Jönköpings län	4
Så tolkar du den finansiella profilen!	13
Förklaringar av de fyra perspektiven och de finansiella nyckeltalen	14
Finansiell profil över kommunen 2018–2020	15
Finansiella profiler 2018–2020	21
Finansiella nyckeltal 2020	25
Koncernanalys	27

Inledning – syfte med rapporten

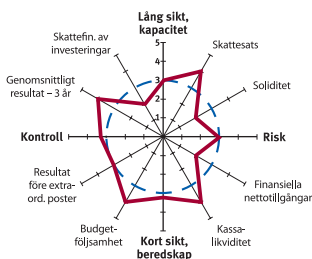
Denna rapport är ett komplement till den traditionella finansiella eller ekonomiska analys som återfinns i varje kommuns årsredovisning. Till skillnad från den traditionella analysen i årsredovisningen, som huvudsakligen beskriver utvecklingen över tid, fokuserar denna rapport i första hand på att analysera var din kommun befinner sig finansiellt och hur den har utvecklats i förhållande till övriga 12 kommuner i Jönköpings län de senaste tre åren.

Jämförelsen bygger på en speciellt framtagen finansiell profil. Den är konstruerad som ett poläradiagram. Diagrammet innehåller, som beskrivs närmare i rapporten, dels fyra finansiella perspektiv, dels åtta finansiella nyckeltal som är viktiga ur en kommuns finansiella horisont. De fyra perspektiven är långsiktig betalningsberedskap eller kapacitet, kortsiktig betalningsberedskap, riskförhållande samt kontroll över den finansiella utvecklingen.

De finansiella nyckeltalen är sådana nyckeltal som är vanligt förekommande inom kommunsektorn. En närmare beskrivning av den finansiella profilen görs på sidorna 13–14.

Inledningsvis i rapporten redovisas en traditionell finansiell analys av hur kommunerna i Jönköping har utvecklats finansiellt under perioden 2018–2020. Analysen kretsar kring de finansiella nyckeltal som används i den finansiella profilen längre fram i rapporten.

Därefter följer en beskrivning och förklaring av den finansiella profilen och av de nyckeltal och perspektiv som ingår i den. I anslutning till detta görs en genomgång av just din kommuns finansiella ställning och utveckling under 2018–2020. Analysen fokuserar på att jämföra kommunens utveckling gentemot den genomsnittliga utvecklingen för Jönköpings läns kommuner under samma period. Detta görs både via traditionella finansiella nyckeltal och med hjälp av den finansiella profil som tidigare har beskrivits. Målsätt-

ningen är att belysa starka och svaga finansiella sidor hos kommunen.

Sedan följer en redovisning av samtliga Jönköpings läns kommuners finansiella profiler för 2020. Därefter redovisas ett antal finansiella nyckeltal för 2020 sorterat per kommun i bokstavsordning.

Allra sist i rapporten följer en koncernanalys med utgångspunkt från en koncernprofil.

Hans Petersson
Kommunforskning i Västsverige

Finansiell analys av kommunerna i Jönköpings län

Det genomsnittliga resultatet före extraordinära poster i förhållande till verksamhetens kostnader i Jönköpings län förbättrades med 3,5 procentenheter mellan 2019 och 2020. Det uppgick under 2020 till starka 3,9%. Nästan hela förbättringen förklarades av ökade statsbidrag och minskade kostnader på grund av Covid-19. Det underliggande genomsnittliga löpande resultatet låg under perioden i länet på en ganska konstant nivå runt 1–2%. Investeringarna i anläggningstillgångar ökade under perioden. Kommunerna kunde i snitt inte finansiera sina investeringar med löpande skatteintäkter, utan en viss del fick länefinansieras. Detta bidrog till att det genomsnittliga finansiella utrymmet i länet försvagades, vilket är negativt inför framtiden.

I Jönköpings län finns 13 kommuner. Dessa är Aneby, Eksjö, Gislaved, Gnosjö, Habo, Jönköping, Mullsjö, Nässjö, Sävsjö, Tranås, Vaggeryd, Vetlanda och Värnamo. De 13 kommunerna omsatte under 2020 cirka 26 miljarder kr. Balansomslutningen uppgick till 23 miljarder kr. Kommunerna investerade för ca 2,5 miljarder. Den klart största kommunen är Jönköping som omsatte 10 miljarder och hade en balansomslutning på 10 miljarder.

Resultat före extraordinära poster förbättrades under perioden

Kommuner ska sedan år 1992 bedriva sin verksamhet enligt god ekonomisk hushållning. En grundläggande förutsättning för att uppnå och vidmakthålla en god ekonomisk hushållning ur ett finansiellt perspektiv är att balansen mellan kommunens löpande intäkter och kostnader är god.

Ett mått på balansen mellan de löpande intäkterna och kostnaderna är resultatet före extraordinära poster. Det benämns också som resultat efter finansiella poster. Detta resultat innehåller alla kommunens löpande kostnader och intäkter i förhållande till verksamhetens kostnader i dagsläget bör det ligga mellan 3% och 4% över en längre tidsperiod. Med en sådan resultatnivå klarar en genomsnittlig kommun av att likvidfinansiera större delen av sina investeringar med skatteintäkter, vilket i sin tur leder till att kommunen kan behålla sin finansiella handlingsberedskap på kort och lång sikt i form av likviditet och soliditet. För expansiva kommuner med stor investeringsvolym bör resultatet i de flesta fall ligga på mellan 4% och 6% om kommunens finansiella handlingsutrymme ska behållas. För kommuner med befolkningsminskning kan det däremot räcka med 1–2% i resultat.

Det genomsnittliga resultatet före extraordinära poster i förhållande till verksamhetens bruttokostnader i länet uppgick till 0,4% under 2018. Det förbättrades marginellt 2019 till 0,6%, för att 2020 förbättras till 3,9%. Det innebar en förbättring under perioden med 3,5 procentenheter.

En viktig förklaring till det förbättrade resultatet under 2020 i länet och i många enskilda kommuner var att kommunsektorn erhöll generella och riktade statsbidrag för att hantera Covid-19. För många kommuner innebar också Covid-19 minskade kostnader inom vård- och omsorg i form av mindre antal hemtjänsttimmar och verksamhet på äldreboende. Även ett minskat resande och minskade

utbildningskostnader var exempel på hur resultatet påverkades positivt av Covid-19. I detta sammanhang skall också noteras att förändrade redovisningsprinciper för exploateringsintäkter har för många kommuner påverkat resultatet positivt. Tillfälliga statsbidrag, exploateringsintäkter och tillfälligt minskade kostnader förklarar i princip hela resultatförbättringen under perioden. Det underliggande löpande resultatet låg ganska konstant under perioden.

Starkast resultat före extraordinära poster i relation till verksamhetens bruttokostnader under år 2020 redovisade Gislaved med 6,4%. Därefter följde Habo med 6,2% och på tredje plats kom Vetlanda med 5,7%. Därefter kom Vaggeryd med 5,2% och Mullsjö med 4,2%. Här kan konstateras att Gislaved, Mullsjö och Vetlanda har gjort stora positiva resultatförändringar under perioden.

Lägst resultat före extraordinära poster redovisade Gnosjö med 1,6%. Näst lägst resultat hade Aneby med 2,0%. Dessa två kommuner följdes av Nässjö med 2,5% och Tranås med 3,0%.

Resultat före extraordinära poster*

Procent	2018	2019	2020	Snitt 18–20	Förändr 18–20
Gislaved	0,2	0,6	6,4	2,4	6,2
Habo	3,1	3,4	6,2	4,2	3,1
Vetlanda	-1,3	1,5	5,7	2,0	7,0
Vaggeryd	2,7	1,7	5,2	3,2	2,5
Mullsjö	-1,7	-1,2	4,2	0,4	5,9
Sävsjö	3,4	1,9	3,7	3,0	0,3
Jönköping	3,0	2,9	3,5	3,1	0,5
Värnamo	0,7	0,3	3,5	1,5	2,8
Eksjö	-0,7	1,7	3,4	1,5	4,1
Tranås	-0,6	-2,2	3,0	0,1	3,6
Nässjö	-2,7	0,1	2,5	0,0	5,2
Aneby	0,3	-0,3	2,0	0,7	1,7
Gnosjö	-0,6	-2,7	1,6	-0,6	2,2
Medel	0,4	0,6	3,9	1,7	3,5

* Resultat före extraordinära poster relaterat till verksamhetens bruttokostnader.

Den genomsnittliga resultatnivån i länet under de tre senaste åren låg på 1,7% per år, vilket inte kan betraktas som god ekonomisk hushållning ur ett generellt perspektiv, nämligen att skatteintäkterna över en längre tidsperiod klarar av att finansiera merparten av kommunernas investeringar.

Konsekvensen av ett resultat på 1,7% blir att kommunernas skuldsättning ökar och framtida finansiellt handlingsutrymme begränsas. Nivån på 1,7% är dock ett medelvärde för länet. När det gäller den genomsnittliga resultatnivån och även övriga nyckeltal i rapporten är variationen stor i länet. Det skall man vara medveten om, när genomsnittet studeras i rapporten.

Starkast genomsnittligt resultat under de tre senaste åren redovisade Habo med goda 4,2% i genomsnitt per år. Även Vaggeryd, Jönköping, Sävsjö och Gislaved redovisade tillfredsställande resultatnivåer under perioden. Deras resultat var 2,4% eller starkare i genomsnitt per år.

Ett genomsnittligt negativt resultat under de tre senaste åren redovisade endast Gnosjö. Det är definitivt en för låg långsiktig resultatnivå. Under 1% låg Aneby, Mullsjö, Tranås och Nässjö. Även detta är en för låg resultatnivå på lång sikt.

Alla kommunerna förbättrade sitt resultat före extraordinaära poster mellan 2018 och 2020. Störst förbättring redovisade Vetlanda, Gislaved, Mullsjö och Nässjö.

Ökad investeringsvolym

Investeringsvolymen ingår inte som nyckeltal i den finansiella profilen, men den är viktig att lyfta fram i analysen. Detta eftersom investeringarna till viss del förklarar utvecklingen för flera balansräkningsorienterade nyckeltal, som exempelvis kassalikviditet, soliditet och finansiella nettotillgångar.

För att investeringsvolymen ska bli jämförbar mellan kommunerna i länen har investeringarna relaterats till verksamhetens nettokostnader. En genomsnittlig svensk kommun ligger under en längre period, 5–10 år, runt 8–12% när det gäller detta nyckeltal. Variationerna mellan enskilda år är dock oftast stora, speciellt i mindre kommuner, där större investeringar kraftigt påverkar de enskilda åren. Nyckeltalet kan också påverkas om en kommun har mycket av sin investeringstygda verksamhet i bolagsform.

Genomsnittsvärdet för nyckeltalet för länet uppgick till 10% för 2018. Under 2019 ökade det till 12%, för att 2020 minskade till 9%. Detta gav ett genomsnittligt värde för länet på 10% per år under perioden.

En genomsnittlig investeringsvolym på drygt 10% per år mellan 2018 och 2020 för kommunerna i Jönköpings län överensstämmer väl med andra kommungrupper där finansiella profiler också har tagits fram. Det flesta grupper eller län ligger runt 10% per år, förutom förortskommuner och storstäder som i allmänhet ligger på en högre investeringsvolym.

Investeringsvolymen har ökat under de senaste åren i svenska kommuner och en förklaring till detta är att de större investeringar som gjordes under 1960- och 1970-talen i infrastruktur och lokaler nu måste refinansieras. I många kommuner ökar också befolkningen, vilket kräver nya investeringar i skolor med mera.

Investeringsvolymerna varierade under perioden kraftigt mellan de enskilda kommunerna. Den kommun som investerade mest i förhållande till sina nettokostnader under 2018–2020 var Vaggeryd med 26% per år, Jönköping med 15% per år och Värnamo med 13% per år. De kommuner

Investeringsvolym 2018–2020 *

Procent	2018	2019	2020	Snitt
				18–20
Vaggeryd	26	38	15	26
Jönköping	12	15	17	15
Värnamo	13	16	11	13
Aneby	16	14	5	12
Habo	10	10	13	11
Vetlanda	8	11	13	11
Gislaved	11	10	6	9
Gnosjö	10	9	8	9
Nässjö	8	9	7	8
Tranås	8	7	7	7
Sävsjö	6	6	5	6
Mullsjö	3	5	2	3
Eksjö	3	3	2	3
Medel	10	12	9	10

* Investeringar i relation till verksamhetens nettokostnader.

som investerade minst var Mullsjö och Eksjö, som investerade för 3% per år. Av dessa kommuner har Eksjö en hel del investeringstygnd verksamhet i bolagsform, vilket förklarar det låga värdet. Mullsjö redovisade också en låg investeringsvolym under perioden, men har tidigare under 2010-talet investerat i bland annat verksamhetsfastigheter.

Starkt skattefinansieringsgrad av investeringar

När kommunens löpande driftverksamhet har finansierats, bör en tillräckligt stor andel av skatteintäkterna återstå för att kunna finansiera årets investeringar. Detta mäts genom nyckeltalet ”skattefinansieringsgraden av investeringarna”. Redovisades ett värde för nyckeltalet på 100% eller mer, innebar det att kommunen kunde skattefinansiera samtliga investeringar som genomfördes under året. Detta stärker då kommunens finansiella handlingsutrymme. Allt över 100% kan användas till att amortera av kommunens skulder och/eller stärka kommunens likviditet.

Ett värde under 100% innebär att kommunen antingen måste använda sin likviditet och/eller via skulder finansiera sina investeringar. Detta försvagar kommunens finansiella handlingsutrymme och innebär att framtida generationers konsumtionsutrymme påverkas. Det är dock viktigt att nyckeltalet studeras över en längre tidsperiod för få en sammanhållen bild av utvecklingen. Enskilda år kan påverkas av stora enskilda investeringar, speciellt i mindre kommuner.

Skattefinansieringsgraden av investeringarna behöver inte alltid ligga över 100%, utan en lämplig nivå beror lite på vilket finansiellt handlingsutrymme kommunen har. Det finns ett antal kommuner med god finansiell kapacitet och de kan periodvis öka sin skuldsättning. För de flesta svenska kommuner krävs dock en god skattefinansieringsgrad av investeringarna, närmare 100%, så att inte skulderna ökar mer inför framtiden och därigenom minskar framtida skattebetalares konsumtionsutrymme.

För länets kommuner uppgick den genomsnittliga skattefinansieringsgraden av årets investeringar till 52% under 2018. Under 2019 ökade marginellt till 58%, för att 2020 öka kraftigt till 157%. Detta gav en genomsnittlig länskattefinansieringsgrad på 89% per år under de tre senaste åren. Det innebar att kommunerna i genomsnitt inte riktigt kunde finansiera sina

investeringar med skatteintäkter, vilket var negativt för länetens genomsnittliga finansiella handlingsutrymme. Detta syns i nyckeltalet ”finansiella nettotillgångar relaterade till verksamhetens kostnader”, som sjönk från -19% till -22% under perioden. Mer om detta senare i rapporten.

Skattefinansieringsgrad av investeringarna *

Procent	2018	2019	2020	Snitt 18-20
Mullsjö	91	55	524	223
Eksjö	37	184	275	165
Sävsjö	128	95	170	131
Gislaved	43	57	218	106
Habo	91	99	101	97
Jönköping	82	64	68	71
Värnamo	49	38	95	61
Aneby	25	24	127	59
Gnosjö	47	24	94	55
Vetlanda	23	48	82	51
Tranås	32	11	108	50
Vaggeryd	35	21	78	45
Nässjö	-2	38	97	44
Medel	52	58	157	89

* Resultat före extraordinära poster plus avskrivningar i relation till investeringar.

Skattefinansieringsgraden varierar liksom övriga nyckeltalet mellan olika kommuner i länet. Nyckeltalet är både beroende av vilket resultat och av vilken investeringsvolym kommunen uppvisar. Det är också så att de olika kommunerna befinner sig i olika investeringsfaser, vilket gör att skattefinansieringsgraden bör studeras över en längre tidsperiod för att några slutsatser skall kunna dras.

Under 2018 till 2020 var det Mullsjö, Eksjö, Sävsjö och Gislaved som kunde skattefinansiera samtliga investeringar. Det bör poängteras att samtliga dessa kommuner redovisade en klart lägre eller lägre investeringsvolym än genomsnittet i länet under perioden, vilket gör det lättare att uppnå en högre skattefinansieringsgrad av investeringarna. Här kan även Habo lyftas fram som hade en högre investeringsvolym än snittet i länet och klarade ändå att nå 97% i genomsnitt under de tre åren.

Lägst skattefinansieringsgrad av investeringarna under samma period redovisade Aneby, Nässjö, Tranås, Vetlanda, Vaggeryd och Värnamo. Av dessa hade Aneby, Vaggeryd, Vetlanda och Värnamo en högre investeringsvolym än snittet i länet.

Förbättrad soliditet

Soliditeten är ett mått på kommunens långsiktiga finansiella handlingsutrymme. Den visar hur stor del av kommunens tillgångar som har finansierats med skatteintäkter. Ju högre soliditet, desto mindre skuldsättning har kommunen. I denna rapport används ”soliditet inkl. samtliga pensionsförpliktelser och särskild löneskatt” för att få med de pensionsförpliktelser med vidhängande löneskatt som återfinns utanför balansräkningen. Det ger en bättre bild av kommunens totala långsiktiga finansiella handlingsutrymme.

Jönköpings läns genomsnittliga soliditet (inklusive samtliga pensionsförpliktelser och särskild löneskatt) förbättrades mellan 2018 och 2020 med 3 procentenheter från 17% till 20%.

Högst soliditet 2020 hade Värnamo med 37%. Sedan kom Gislaved med 36% och därefter Tranås samt Vaggeryd med 31%. På femte plats fanns Sävsjö med 30%.

Lägst soliditet hade Mullsjö med -11% följt av Nässjö med 4% samt Eksjö och Aneby med 7%.

Soliditet

Procent	2018	2019	2020	Förändr 18-20
Värnamo	38	36	37	-1
Gislaved	34	35	36	2
Tranås	30	28	31	1
Vaggeryd	32	28	31	-1
Sävsjö	26	28	30	4
Gnosjö	28	24	26	-2
Habo	18	21	25	7
Jönköping	21	24	25	4
Vetlanda	11	12	18	7
Aneby	4	4	7	3
Eksjö	-4	0	7	11
Nässjö	-1	0	4	5
Mullsjö	-16	-16	-11	5
Medel	17	17	20	3

Av de tretton kommunerna i länet var det tre kommuner som försvagade sin soliditet (inkl. samtliga pensionsförpliktelser och särskild löneskatt) under den granskade perioden. Det var Gnosjö, Vaggeryd och Värnamo som inte lyckades förbättra sin soliditet. Vaggeryd och Värnamo hade dock en högre investeringsvolym än snittet i länet, vilket förklarar minskningen av soliditeten.

Förbättrad kassalikviditet

Kassalikviditeten är ett mått på kommunens kortsiktiga handlingsberedskap. I detta nyckeltalet relateras kommunens tillgångar, som skall omsättas inom ett år, till de skulder som skall omsättas inom ett år. Kassalikviditeten bör aldrig analyseras som ett eget nyckeltalet utan ska ställas i relation till soliditetens utveckling. En ökande kassalikviditet i kombination med en oförändrad eller förbättrad soliditet är ett tecken på att kommunens totala finansiella handlingsutrymme har stärkts. Nyckeltalet innefattar inte exploateringstillgångar och förråd som har bokförts som omsättningstillgångar.

Den genomsnittliga kassalikviditeten mellan 2018 till 2020 i länet förbättrades med 10 procentenheter från 77% till 87%. Nivån innebar att de kortfristiga skulderna översteg de likvida medlen och de kortfristiga fordringarna. Denna nivå är dock god ur risksynpunkt eftersom det i kommunernas kortfristiga skulder ingår en semesterlöneskuld som utgör ca 30-40% av de kortfristiga skulderna. Den förändras normalt inte i någon större omfattning under året och utgör därför ingen större belastning på likviditeten. Detta innebär att en nivå på över 60% tryggar den kortsiktiga betalningsberedskapen för kommuner med ett normalt likviditetsflöde.

Kassalikviditeten varierade mellan 137% och 34%. Starkast kassalikviditet 2020 hade Tranås med 137%, därefter följde Sävsjö med 127%, Aneby med 126% och Mullsjö med 103%. Lägst likviditet redovisade Jönköping, Vetlanda och Vaggeryd. Samtliga låg på 57% eller lägre. Flera av dessa kommuner arbetar dock med en kortsiktig checkräkningskredit, vilket påverkar snittet på likviditeten.

Det är viktigt att kassalikviditeten studeras ihop med nyckeltal som soliditet och finansiella nettotillgångar, eftersom likviditeten kan förbättras via upplåning eller tryckas ned vid amorteringar av skulder. Detta stärker respektive försvagade kommunens kortsiktiga betalningsberedskap men försämrar respektive stärker samtidigt soliditeten och den långsiktiga betalningsberedskapen. I en tabell längre fram i rapporten finns en matris som beskriver sambandet mellan soliditet och likviditet.

Kassalikviditet

Procent	2018	2019	2020	Förändr 18-20
Tranås	168	126	137	-31
Sävsjö	120	113	127	7
Aneby	77	44	126	49
Mullsjö	60	49	103	43
Habo	81	88	99	18
Eksjö	66	73	96	30
Gislaved	38	25	84	46
Värnamo	83	77	79	-4
Gnosjö	60	68	68	8
Nässjö	61	52	63	2
Vetlanda	48	44	57	9
Jönköping	66	52	54	-12
Vaggeryd	70	22	34	-36
Medel	77	64	87	10

Försvagade finansiella nettotillgångar

I måttet finansiella nettotillgångar ingår alla de finansiella tillgångar i balansräkningen som kommunen beräknas omsätta på tio års sikt, nämligen samtliga omsättningstillgångar, långfristiga placeringar och fordringar samt kort- och långfristiga skulder. Nettot av dessa har sedan relaterats till verksamhetens bruttokostnader för att en jämförelse skall kunna ske kommuner emellan. Måttet är intressant eftersom det speglar den tidsrymd som ligger någonstans mellan likviditetsmåttet och soliditeten. Man skulle kunna uttrycka det som "medellång betalningsberedskap". I måttet elimineras också vidareutlåning inom kommunkoncernen. Genom att analysera finansiella nettotillgångar tillsammans med soliditet och kassalikviditet får man en bra bild av kommunernas finansiella handlingsutrymme.

Mellan 2018 och 2020 försvagades länets genomsnittliga finansiella nettotillgångar relaterade till verksamhetens bruttokostnader med 4 procentenheter, från -19% till -23%. Förkla-

Finansiella nettotillgångar

Procent	2018	2019	2020	Förändr 18-20
Sävsjö	3	4	8	5
Tranås	8	2	3	-5
Eksjö	0	2	0	0
Gislaved	-14	-18	-13	1
Vetlanda	-16	-20	-20	-4
Värnamo	-16	-22	-23	-7
Gnosjö	-20	-25	-26	-6
Aneby	-21	-29	-27	-6
Nässjö	-25	-29	-29	-4
Jönköping	-25	-28	-33	-8
Habo	-42	-39	-36	6
Vaggeryd	-8	-37	-38	-30
Mullsjö	-67	-65	-58	9
Medel	-19	-23	-23	-4

ringen till detta var att, en del av investeringarna i flertalet kommuner, fick finansieras med en ökad skuldsättning.

Högst värde avseende finansiella nettotillgångar relaterat till verksamhetens bruttokostnader under 2020 uppvisade Sävsjö med 8%, samt Tranås med 2% och Eksjö med 0%. Dessa tre kommuner redovisade ett positivt värde, vilket innebär att de finansiella tillgångarna översteg de kort- och långfristiga skulderna. En kommun med goda finansiella nettotillgångar karaktäriseras ofta också av en god soliditet, men det finns också kommuner som har goda finansiella nettotillgångar även om soliditeten är mer genomsnittlig. Dessa utmärks då av att kommunen har en stor del av sina tillgångar i långfristiga fordringar och omsättningstillgångar. Kommuner som sålt delar av sina anläggningstillgångar inom koncernen utmärks oftast av goda finansiella nettotillgångar.

Lägst värde redovisade Mullsjö med -58%, följt av Vaggeryd med -38% och Habo med -36%. Med dessa kommuner är det oftast tvärtom. Dessa kommuner utmärks av att de har en stor del av sina tillgångar som anläggningstillgångar. Ibland finns det en korrelation mellan låg soliditet och finansiella nettotillgångar, men det finns många kommuner som har genomsnittlig soliditet även om kommunen uppvisar låga finansiella nettotillgångar. Detta gäller för Vaggeryd och Habo.

Fyra kommuner stärkte sina finansiella nettotillgångar mellan 2018 och 2020. Det var Gislaved, Habo, Mullsjö och Sävsjö. Eksjö visade ett oförändrat värde. Övriga kommuner försvagade dem under samma period. Mest försvagades det i Jönköping, Vaggeryd och Värnamo. En viktig förklaring till försvagningen i dessa kommuner var att de hade stora investeringar som inte kunde finansieras fullt ut med skatteintäkter.

Ökad genomsnittlig skattesats

Skattesats är ett nyckeltal som speglar kommunens långsiktiga handlingsberedskap i förhållande till övriga kommuner i länet, eftersom en jämförelsevis låg skattesats innebär en potential att stärka intäktsidan genom ett ökat skatteuttag. Det är samtidigt viktigt att klargöra att det redovisade betraktelsesättet är tämligen pragmatiskt och därmed kan ha begränsad betydelse i praktiken. Storleken på skatteuttaget är ju till stor del en ideologisk fråga.

Den genomsnittliga skattesatsen i länet ökade mellan 2018 och 2020 med ökade 12 öre från 21,90 kr till 22,02 kr på grund av skattehöjningar i Jönköping, Mullsjö, Nässjö och

Primärkommunal skattesats

Procent	2018	2019	2020	Förändr 18-20
Vaggeryd	21,49	21,49	21,49	0,00
Värnamo	21,52	21,52	21,52	0,00
Jönköping	21,34	21,64	21,64	0,30
Sävsjö	21,92	21,92	21,92	0,00
Gislaved	22,13	21,99	21,99	-0,14
Tranås	22,01	22,01	22,01	0,00
Vetlanda	21,51	22,01	22,01	0,50
Aneby	22,09	22,09	22,09	0,00
Habo	22,17	22,17	22,17	0,00
Gnosjö	22,24	22,24	22,24	0,00
Eksjö	22,26	22,26	22,26	0,00
Mullsjö	21,84	22,34	22,34	0,50
Nässjö	22,19	22,19	22,54	0,35
Medel	21,90	21,99	22,02	0,12

Vetlanda. Gislaved sänkte sin skatt under samma period. Skatten varierade under 2020 mellan 21,49 kr och 22,54 kr i de olika kommunerna. Lägst primärkommunal skatt hade med Vaggeryd 21,49 kr följt av Värnamo med 21,52 kr. Högst skatt hade Nässjö med 22,54 kr och näst högst skatt hade Mullsjö med 22,34 kr.

Minskad negativ avvikelser mot budget

Budgetföljsamheten är ett mått på kommunens finansiella kontroll. Forskning visar att ju lägre budgetavvikelse kommunen redovisar, desto större möjlighet har organisationen att kontrollera sin ekonomi.

När det gäller budgetföljsamhet, mäts den i driftsredovisningen mot nämndernas resultat exklusive centralt redovisade verksamhetsrelaterade finansiella poster. Avvikelsen ställs sedan i relation till verksamhetens kostnader för att det skall gå att jämföra kommunerna i gruppen. Budgetavvikelsen bör ligga så nära noll som möjligt. En avvikelse på plus eller minus 1% utgör normalt inga större problem, utan det är stora negativa budgetavvikelser på nämndnivå som bör undvikas.

Den genomsnittliga budgetavvikelsen i länet blev mer positiv under 2020. Relateras budgetavvikelsen till verksamhetens bruttokostnader uppgick avvikelsen till -1,4% under 2018, för att falla till -1,6% under 2019. Under 2020 noterades en positiv budgetavvikelse på 0,4%. Under 2020 redovisade nio av tretton kommuner en positiv budgetavvikelse, vilket skall jämföras med fyra kommuner under 2018. Detta betyder att budgetföljsamheten förbättrades bland länets kommuner i takt med ett förbättrat resultat.

Budgetföljsamhet *

Procent	2018	2019	2020
Aneby	-4,3	-2,6	-2,8
Eksjö	-2,1	-0,5	-1,1
Gislaved	-0,2	-0,5	0,9
Gnosjö	-1,6	-2,3	-1,1
Habo	1,7	0,2	1,8
Jönköping	0,3	0,3	2,8
Mullsjö	-3,1	-5,9	0,4
Nässjö	-4,5	-2,0	0,6
Sävsjö	0,5	-0,7	1,2
Tranås	-2,8	-4,6	0,5
Vaggeryd	0,3	-0,2	0,3
Vetlanda	-1,9	-1,4	1,7
Värnamo	-1,1	-1,1	-0,4
Medel	-1,4	-1,6	0,4

Ökande borgensåtagande

Borgensåtagande i förhållande till verksamhetens kostnader är ett risknyckeltal. Kommuner med höga borgensåtaganden bör ha god kontroll på de kommunala bolag som kommunen har gått i borgen för. Nyckeltalet finns inte i den finansiella profilen, men redovisas här för att ytterligare komplettera analysen.

Relateras kommunernas borgensåtagande till verksamhetens bruttokostnader, redovisade länet ett genomsnittligt värde under 2018 på 61%. Under 2019 ökade det till 64%, för att under 2020 öka till 68% En viktig förklaring till denna förändring var att Värnamo, Eksjö, Tranås och Vaggeryd ökade sina

Borgensåtagande *

Procent	2018	2019	2020	Förändr 18-20
Värnamo	106	121	121	15
Sävsjö	100	104	105	5
Eksjö	73	79	81	8
Tranås	68	75	81	13
Jönköping	63	63	72	9
Mullsjö	61	59	66	5
Aneby	57	58	64	7
Vaggeryd	42	47	63	21
Vetlanda	58	57	60	2
Habo	51	54	57	6
Nässjö	45	49	50	5
Gnosjö	40	39	40	0
Gislaved	23	24	26	3
Medel	61	64	68	8

* Borgensåtagande relaterat till verksamhets bruttokostnader. Avser totala beviljade borgensåtagande.

borgensåtagande med relativt mycket under perioden. De kommuner i länet som hade beviljat mest i borgensåtaganden i relation till verksamhetens bruttokostnader under 2020 var Värnamo med 121%, Sävsjö med 105%, Eksjö och Tranås med 81%. Minst hade beviljats av Gislaved med 26% och Gnosjö med 40%.

En avslutande kommentar

Jönköpings läns kommuners genomsnittliga resultat under 2020 uppgick i genomsnitt till starka 3,9 procent av verksamhetens kostnader. Det är dock viktigt att detta resultat bryts ner och analyseras exkl. eventuella effekter av Covid-19. Detta gäller både kostnads- och intäktssidan. Med största sannolikhet hade resultatet legat mellan -1-2% om pandemin inte hade påverkat resultatet. Detta är en för låg resultatnivå, vilket inte ger de bästa förutsättningarna för att möta framtida utmaningar. De underliggande resultatnivåer bör de närmaste åren stärkas med någon procentenhet i länet till mellan 2-3% av verksamhetens kostnader.

Den aktuella frågan är ju förstärkt hur Corona-krisen kommer att påverka kommunerna i Jönköpings län de närmaste åren? Bland annat kommer ju en ökad arbetslöshet i pandemins spår att på sikt att öka kommunernas kostnader för försörjningsstöd. Prognoser från olika prognosmakare visar också att det starka verksamhetstrycket de kommande åren och den samtidiga beräknade försvagningen av skatteunderlagsökningen ställer kommunerna inför stora utmaningar. Det kommer kräva åtgärder på såväl kostnads- som intäktssidan. En viktig del för att minimera skatthöjningar och/eller minimera besparingar är att effektivisera verksamheten genom att göra kvalitativa analyser som visar på olika effektiviseringsmöjligheter.

Vilket tidigare har nämnts, har kommunerna i länet väldigt olika finansiella förutsättningar att möta framtida utmaningar. De kommuner som har starkast finansiella handlingsutrymme har goda förutsättningar att anpassa sig till framtiden utan skatthöjningar och alltför omfattande neddragningar i verksamheten. Värre är det för de kommuner som har svagast finansiellt handlingsutrymme. Här krävs verkligen en aktiv ekonomistyrning om skatthöjningar skall kunna undvikas. Därför bör dessa kommuner redan nu fortsätta att utveckla mål och riktlinjer för god ekonomisk

misk hushållning. Det viktiga är dock att man inte tummar på dessa mål och riktlinjer, utan även följer dem när inte skatteintäkterna utvecklas i takt med verksamhetens kostnader. Klarar man inte detta, kommer det oundvikligen innebära skattehöjningar.

När det gäller resultatnivå och finansiellt handlingsutrymme finns alltså skillnader mellan enskilda kommuner. Det finns i Jönköping få kommuner som har samma finansiella förutsättningar. De tretton kommunerna har dock utifrån 2020 års räkenskaper inordnats i en matris nedan som innehåller nio grupper, utan att någon inbördes ranking sker vare sig inom grupperna. Matrisen är subjektiv och bygger på vad författaren anser vara stark och svag finansiellt resultat och ställning. Matrisen skall därför läsas och tolkas utifrån detta. Den bygger dels på kommunens finansiella resultat under de tre senaste åren och kommunens finansiella ställning i form av soliditet.

Matrisen visar också förändringar från föregående år i form av fyra pilar som skall illustrera rörelseriktning mellan boxarna gentemot föregående år. Observera att det är rörelseriktning inom boxarna som redovisas och inte om kommunen har haft en ökad eller minskad resultat- eller soliditetsutveckling. Detta kan ha skett, men inte i tillräckligt stor omfattning för att kommunen skall byta box.

Av matrisen kan utläsas, att det under 2020 var Gislaved, Sävsjö och Vaggeryd som var kommuner som hade ett genomsnittligt resultat under de tre senaste åren som var högre än 2% i kombination med en soliditet inkl. samtliga pensionsförpliktelser som under 2020 var högre än 30%. Det går inte generellt att uttala sig om god ekonomisk hushållning, men dessa kommuner torde leva upp till de generella kriterier som lagstiftaren diskuterade i förarbeten till kommunallagen i samband med att begreppet god ekonomisk hushållning infördes eller reviderades.

Den grupp som ligger på gränsen till god ekonomisk hushållning under 2020, är de kommuner som hade ett genomsnittligt resultat under de tre senaste åren som låg mellan 1% och 2% och en soliditet som var högre än 30% under 2020. Här återfinns i år Värnamo. Här gäller det att stabilisera resultatnivån till minst 2% av verksamhetens kostnader, då kommer Värnamo ha goda förutsättningar att möta framtidens utmaningar.

Tranås redovisade 2020 en soliditet som var högre än 30%, men låg lägre än 1,0% i genomsnittligt resultat under de tre senaste åren och hamnar därför i en egen box. Här gäller det att öka resultatnivån till minst 2% av verksamhetens kostnader, då kommer Tranås ha goda förutsättningar att möta framtidens utmaningar.

En fjärde grupp av kommuner var de som hade ett starkare genomsnittligt resultat under de tre senaste åren än 2%, med en soliditet som låg mellan 0% och 30% under 2020. Här var det Habo, Jönköping och Vetlanda som hamnade under 2020. De bör fortsätta på den inslagna vägen, med ett långsiktigt resultat över 2% av verksamhetens kostnader. Detta kommer leda till en förstärkning av kommunernas soliditet.

En femte grupp var de kommuner som hade ett genomsnittligt resultat under de tre senaste åren som låg mellan 1–2% och hade en soliditet som låg mellan 0% och 30% under 2020. I år återfanns enbart Eksjö i denna grupp. Här gäller det att öka resultatnivån till minst 2% av verksamhetens kostnader för att förbättra sin soliditet.

En sjätte grupp var de kommuner som hade ett genomsnittligt resultat under de tre senaste åren som låg under 1% och hade en soliditet som låg mellan 0% och 30% under 2020. I år återfanns Aneby, Gnosjö och Nässjö i denna grupp. Här gäller det att öka resultatnivån till minst 2% av verksamhetens kostnader för att förbättra sin soliditet.

Mullsjö ligger ensam i rutan längst ner till vänster. Kommunen redovisade ett genomsnittligt resultat under de tre senaste åren som låg under 1% och en soliditet som var svagare än 0% under 2020. Mullsjö måste förbättra sin långsiktiga resultatnivå för att stärka soliditeten inför framtiden.

Avslutningsvis kan poängteras att två andra matriser återfinns längre fram i rapporten. Den ena av matrisen inordnar kommunerna i nio olika rutor utifrån hur god soliditet och kassalikviditet kommunen har. Här hamnar Sävsjö och Tranås i rutan med god soliditet och god kassalikviditet. Den andra matrisen inordnar kommunerna utifrån skattefinansieringsgrad av investeringarna och investeringsvolym.

Tabell 1: Finansiellt resultat och ställning för kommunerna i Jönköpings län 2020

I denna tabell har kommunerna i Jönköping placerats in utifrån två dimensioner, resultat i form av det genomsnittliga resultatet under 2018–2020 och finansiell ställning i form av soliditet under 2020. Varje dimension har sedan delats upp i tre olika underkategorier; ”stark”, ”varken stark eller svag” samt ”svag”. Det innebär att det finns nio olika scenarier/rutor som en kommun kan placeras in i. Ju starkare ekonomi, desto längre upp till vänster hamnar kommunen. Kommunerna i respektive ruta har dock inte ordnats i finansiell ordning, utan ligger i bokstavsordning.

	Stark finansiell ställning (En soliditet som är starkare än 30% under 2020 *)	Varken stark eller svag finansiell ställning (En soliditet som ligger mellan 0–30% under 2020 *)	Svag finansiell ställning (En soliditet som är svagare än 0% under 2020 *)
Starkt resultat (Resultatet var högre än 2 % av verksamhetens bruttokostnader under perioden 2018–2020)	Gislaved ↑ Sävsjö Vaggeryd ↑	Habo Jönköping Vetlanda ↑	
Varken starkt eller svagt resultat (Resultatet låg mellan 1%–1,99 % av verksamhetens bruttokostnader under perioden 2018–2020)	Värnamo	Eksjö ↑	
Svagt resultat (Resultatet var svagare än 1% av verksamhetens bruttokostnader under perioden 2018–2020)	Tranås	Aneby Gnosjö Nässjö ←	Mullsjö

↓ – Kommunen har försvagat sin resultatbox jämfört med föregående år

↑ – Kommunen har förbättrat sin resultatbox jämfört med föregående år

← – Kommunen har förbättrat sin soliditetsbox jämfört med föregående år

→ – Kommunen har försvagat sin soliditetsbox jämfört med föregående år

Tabell 2: Kassalikviditet och soliditet under 2020

I denna tabell har kommunerna i Jönköpings län placerats in utifrån två dimensioner, kassalikviditet och soliditet. Varje dimension har sedan delats upp i tre olika underdelar; ”hög”, ”varken hög eller svag” samt ”svag”. Det innebär att det finns nio olika scenarier/rutor som en kommun kan placeras in i. Ju starkare ekonomi, desto längre till vänster hamnar kommunen.

	Hög soliditet (En soliditet som är högre än 30% under 2020 *)	Varken hög eller svag soliditet (En soliditet som ligger mellan 0–30% under 2020 *)	Svag soliditet (En soliditet som är lägre än 0% under 2020 *)
Hög kassalikviditet (Högre än 100%)	Sävsjö Tranås	Aneby	Mullsjö
Varken hög eller låg kassalikviditet (Mellan 99% till 60%)	Gislaved Värnamo	Eksjö Gnosjö Habo Nässjö	
Låg kassalikviditet (Lägre än 60%)	Vaggeryd	Jönköping Vetlanda	

* Soliditeten innefattar samtliga pensionsförpliktelser.

Tabell 3: Skattefinansieringsgrad av investeringar och investeringsvolym under 2018–2020

I denna tabell har kommunerna i Jönköpings län placerats in utifrån två dimensioner, skattefinansieringsgrad av investeringar och investeringsvolym. Varje dimension har sedan delats upp i tre olika underdelar; ”hög”, ”varken hög eller låg” samt ”låg”. Det innebär att det finns nio olika scenarier/rutor som en kommun kan placeras in i.

	Höga investeringar (Investeringar i förhållande till verksamhetens kostnader som var högre än 10% i genomsnitt under 2018-2020)	Varken höga eller låga investeringar (Investeringar i förhållande till verksamhetens kostnader som låg mellan 10% till 6% i genomsnitt under 2018-2020)	Låga investeringar (Investeringar i förhållande till verksamhetens kostnader som är lägre än 6% i genomsnitt under 2018-2020)
Hög skattefinansieringsgrad av investeringarna (Skattefinansieringsgrad av investeringarna var högre än 100% under perioden 2018-2020)		Gislaved Sävsjö	Eksjö Mullsjö
Varken hög eller låg skattefinansieringsgrad av investeringarna (Skattefinansieringsgrad av investeringarna var mellan 99% till 70% under perioden 2018-2020)	Habo Jönköping		
Låg skattefinansieringsgrad av investeringarna (Skattefinansieringsgrad av investeringarna var lägre än 70% under perioden 2018-2020)	Aneby Vaggeryd Vetlanda Värnamo	Gnosjö Näsås Tranås	

Tabell 4: Genomsnittliga finansiella nyckeltal hos kommunerna i Jönköpings län 2018–2020

I denna tabell har redovisats hur ett antal genomsnittliga finansiella nyckeltal har utvecklats för kommunerna i Jönköpings län mellan 2018–2020. Förklaringar och definitioner av nyckeltalen återfinns i ett eget avsnitt i rapporten.

Nyckeltalen redovisas i procent om inget annat anges	2018	2019	2020
<i>Verksamhetens nettokostnader/skatteintäkter</i>	95,7	95,5	91,3
<i>Avskrivningar/skatteintäkter</i>	4,3	4,4	4,5
<i>Finansnetto/skatteintäkter</i>	-0,5	-0,6	-0,3
Verksamhetens nettokostnader/skatteintäkter	99,5	99,3	95,5
Skattefinansieringsgrad av investeringar	52	58	157
Nettoinvesteringar/verksamhetens nettokostnader	10	12	9
Resultat före extraordinära poster/verksamhetens bruttokostnader	0,4	0,6	3,9
Årets resultat/verksamhetens bruttokostnader	0,4	0,6	3,9
Genomsnittligt resultat före extraordinära poster under de tre senaste åren/verksamhetens bruttokostnader	1,6	0,8	1,7
Soliditet inklusive samtliga pensionsförpliktelser och löneskatt	17	17	20
Finansiella nettotillgångar/verksamhetens bruttokostnader	-19	-23	-23
Kassalikviditet	77	64	87
Primärkommunal skattesats (kr)	21,90	21,99	22,02
Borgensåtagande/verksamhetens bruttokostnader	61	64	68
Budgetavvikelse för nämndernas resultat/ verksamhetens bruttokostnader	-1,4	-1,6	0,4

Tabell 5: Finansiella styrkor och svagheter hos kommunerna i Jönköpings län under 2020

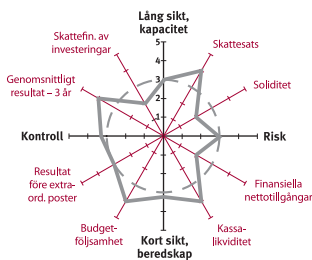
Denna tabell försöker beskriva styrkor och svagheter hos de olika kommunerna utifrån perspektiven skattesats, resultatnivå samt kort och långsiktigt finansiellt handlingsutrymme. Modellen är subjektiv, men bygger på de kriterier kring god ekonomisk hushållning som har redovisats i analysen ovan. Tabellen skall ses som en beskrivning av finansiella förutsättningar i grova drag. Graderingen är gjord utifrån 2020 års räkenskaper.

FINANSIELLA MÅTT	Starkt värde¹⁾	Varken starkt eller svagt¹⁾	Svagt värde¹⁾
Skattesats 2020 För samtliga fyra nyckeltal i denna tabell gäller att "ju högre upp i tabellen kommunen befinner sig desto starkare värde har kommunen på nyckeltalet". Exempelvis: Vaggeryd har den lägsta skatten bland de kommuner som ligger i kolumnen med starkt värde längst till vänster. Den placeras därför högst upp. Detta innebär att rangordningen när det gäller samtliga nyckeltal går från vänster till höger kolumnvis.	21,70 kr eller lägre Vaggeryd Värnamo Jönköping	21,71 till 21,99 kr Sävsjö Gislaved	22,00 kr eller högre Tranås Vetlanda Aneby Habo Nässjö Gnosjö Eksjö Mullsjö
Resultatnivå 2020 (Resultat före extraordinära poster i förhållande till verksamhetens bruttokostnader)	2,0% eller starkare Gislaved Habo Vetlanda Vaggeryd Mullsjö Sävsjö Jönköping Värnamo Eksjö Tranås Nässjö Aneby	1,9% till 1,0% Gnosjö	0,9% eller svagare
Långsiktig resultatnivå 2018-2020 (Genomsnittligt resultat före extraordinära poster under 3 år/verksamhetens bruttokostnader)	2,0% eller starkare Habo Vaggeryd Jönköping Sävsjö Gislaved Vetlanda	1,9% till 1,0% Värnamo Eksjö	0,9% eller svagare Aneby Mullsjö Tranås Nässjö Gnosjö
Kortsiktigt finansiellt handlingsutrymme 2020 (Kassalikviditet)	75,0% eller högre Tranås Sävsjö Aneby Mullsjö Habo Eksjö Gislaved Värnamo	74,9% till 50,0% Gnosjö Nässjö Vetlanda Jönköping	49,99% eller lägre Vaggeryd
Långsiktigt finansiellt handlingsutrymme 2020 (Soliditet inklusive pensionsförpliktelser)	30,0% eller högre Värnamo Gislaved Tranås Vaggeryd Sävsjö	29,99% till 0,0% Gnosjö Habo Jönköping Vetlanda Aneby Eksjö Nässjö	-0,1% eller svagare Mullsjö

¹⁾ De olika värdena för de finansiella nyckeltalen är satta utifrån subjektiva värderingar. Detta är författarens egen bedömning av vad som bör anses som god ekonomisk hushållning för kommuner över en längre tid. Värderingar baserar sig dock till stor del på de genomsnittliga värden som finns i kommunsektorn i Sverige. En vägning av dessa har gjorts mot rådande teorier kring en organisations möjligheter till kort- och långsiktig överlevnadsförmåga.

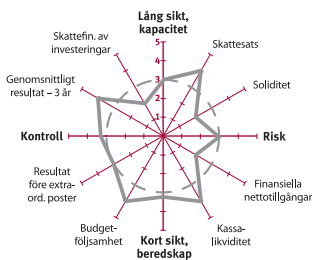
Så tolkar du den finansiella profilen!

Den finansiella profil i form av ett så kallat spindeldiagram som används i denna rapport för att beskriva kommunens finansiella ställning, innehåller åtta olika nyckeltal och fyra viktiga finansiella perspektiv. Nedan görs en beskrivning av de olika delarna i profilen. De beskrivna delarna är markerade med rött. Profilen i exemplet är fingerad.

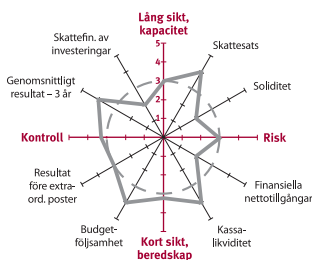
Åtta nyckeltal

Diagrammet innehåller åtta nyckeltal redovisade på åtta axlar. Nyckeltalen speglar olika dimensioner av den analyserade kommunens finansiella situation och utveckling. Vissa nyckeltal är relaterade till verksamhetens kostnader för att de skall kunna jämföras mellan olika kommuner. Nyckeltalen beskrivs på sidan 14.

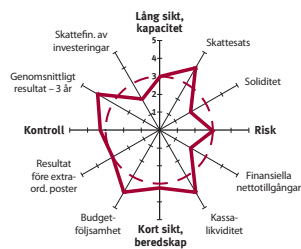
Skalan

Diagrammet har skalan 1-5. Poängskalan är relativ. Det finns tretton kommuner i Jönköpings län och poängen har fördelats enligt följande: Den kommun som har den starkaste observationen får en femma, de tre kommuner som följer får en fyra. De kommuner som ligger i mitten får en trea. Därefter följer tre kommuner som får en tvåa och den svagaste kommunen får följaktligen en etta.

Fyra axlar/perspektiv

Diagrammet innehåller fyra axlar som ska ge en samlad bedömning av fyra viktiga finansiella perspektiv. Varje perspektiv/axel är summan av de fyra nyckeltal som ligger närmast intill axeln. Samtliga fyra nyckeltal väger lika tungt i bedömningen. Exempelvis är Risk summan av nyckeltalen primärkommunal skatt, soliditet, finansiella nettotillgångar och kassalikviditet.

Poäng och genomsnitt

Den heldragna linjen visar de olika poäng som den analyserade kommunen har fått för varje enskilt nyckeltal resp. för de fyra sammanvägda axlarna. Den streckade ringen i mitten visar trean i den analyserade gruppen. Ligger kommunen utanför den streckade ringen har den ett starkare värde än genomsnittet i gruppen och omvänt. Den heldragna linjen redovisar den finansiella profilen för den analyserade kommunen.

Förklaringar av de fyra perspektiven och de finansiella nyckeltalen

De fyra perspektiven

Den finansiella profilen som redovisas i denna rapport innehåller fyra perspektiv som är viktiga ur ett övergripande finansiellt perspektiv. Dessa fyra är: Kontrollen över finansiella utvecklingen, långsiktig handlingsberedskap, riskförhållande och kortsiktig handlingsberedskap. Varje aspekt mäts via de fyra närmaste liggande nyckeltal i profilen. Detta innebär att varje nyckeltal i den finansiella profilen ingår i två perspektiv.

Långsiktig handlingsberedskap – Det första perspektivet handlar om att redovisa vilken finansiell motståndskraft kommunen har på lång sikt i förhållande till övriga kommuner i grupperna. Alla perspektiv i profilen är relaterade till hur kommunen befinner sig i förhållande övriga kommuner i grupperna. I perspektivet ingår nyckeltalen skattesats, soliditet, skattefinansieringsgraden av investeringarna och "genomsnittligt resultat under de tre senaste åren".

Kortsiktig handlingsberedskap – Det andra perspektivet redovisar vilken finansiell motståndskraft kommunen har på kort sikt. Det närmaste 1–2 åren fokuseras. I perspektivet ingår nyckeltalen finansiella nettotillgångar, kassalikviditet, budgetföljsamhet och resultat före extraordinära poster.

Risikförhållande – Med tredje perspektivet risk avses hur kommunen är exponerad finansiellt. En god ekonomisk hushållning innefattar att kommunen i kort- och medellångt perspektiv inte behöver vidta drastiska åtgärder för att möta finansiella problem. I perspektivet ingår nyckeltalen skattesats, soliditet, finansiella nettotillgångar och kassalikviditet.

Kontroll över det finansiella utvecklingen – med det fjärde perspektivet kontroll avses avslutningsvis hur kommunen klarar av att kontrollera sitt finansiella resultat. I perspektivet ingår nyckeltalen budgetföljsamhet, resultat före extraordinära poster, skattefinansieringsgraden av investeringarna och "genomsnittligt resultat under de tre senaste åren".

Finansiella nyckeltal

Här följer beskrivningar av de i texten och profilerna förekommande finansiella nyckeltalen.

Borgensåtagande – redovisar de borgensåtaganden som kommunen redovisar inom linjen. Borgensåtagandena divideras med verksamhetens bruttokostnader för att jämförelser skall kunna ske mellan de analyserade kommunerna. Borgensåtagandena ingår inte i den finansiella profilen.

Budgetföljsamhet – nämndernas budgetavvikelse exklusive kommuncentrala finansiella poster som divideras med verksamhetens bruttokostnader. För att erhålla högsta betyg i profilen, skall budgetavvikelsen vara så liten som möjligt. Positiv budgetavvikelse medför dock minst en 3:a.

Finansiella nettotillgångar – omfattar alla finansiella tillgångar och skulder i balansräkningen som kommunen beräknas omsätta på tio års sikt (omsättningstillgångar + långfristiga fordringar + långfristiga placeringar – kortfristiga och långfristiga skulder). Måttet divideras med verksamhetens bruttokostnader för att jämförelser skall kunna ske mellan de analyserade kommunerna. Måttet speglar en tidsrymd som ligger någonstans mellan likviditetsmätten och soliditeten. Man skulle kunna uttrycka det som "medellång betalningsberedskap".

Kassalikviditet – ett mått på hur god kommunens kortsiktiga betalningsberedskap är. Måttet räknas fram genom att likvida medel och kortfristiga fordringar divideras med kortfristiga skulder. Nyckeltalet innefattar inte lager och förråd.

Nettokostnadsandelen – visar hur stor andel av skatteintäkterna och de generella statsbidragen som har gått åt till att finansiera verksamhetens nettokostnader inklusive avskrivningar och finansnetto. 100% innebär att skatteintäkter och generella statsbidrag precis täcker den löpande driften.

Investeringsvolym – Årets investeringar har ställts i förhållande till verksamhetens nettokostnader för att det skall gå att jämföra kommunerna emellan.

Resultat före extraordinära poster – summan av kommunens samtliga intäkter och kostnader under året exklusive extraordinära poster (poster av engångskaraktär som uppgår till väsentligt belopp och inte har med den ordinarie verksamheten att göra). Resultatet har dividerats med verksamhetens bruttokostnader för att jämförelser skall kunna göras mellan de analyserade kommunerna.

Genomsnittligt resultat före extraordinära poster under de tre senaste åren – beskriver kommunens genomsnittliga resultat under de tre senaste åren. Resultatet har dividerats med verksamhetens bruttokostnader för att jämförelser mellan de analyserade kommunerna ska kunna göras.

Skattefinansieringsgrad av investeringarna – beskriver hur stor andel av årets investeringar som kommunen kan finansiera med egna medel i form av återstående skatteintäkter. Egna medel räknas fram genom att resultatet före extraordinära poster tillförs årets avskrivningar. Kallas ibland självfinansieringsgrad.

Soliditet – eget kapital i förhållande till totala tillgångar. Beskriver hur kommunens långsiktiga betalningsstyrka utvecklas. Ju högre soliditet desto större finansiellt handlingsutrymme.

Finansiella profiler för Habo kommun

Den här analysen redovisar var Habo kommun befinner sig och hur kommunen har utvecklats finansiellt mellan 2018 och 2020 i förhållande till övriga kommuner i Jönköpings län. Detta görs i form av en speciellt framtagen finansiell profil, vars uppgift är att spegla starka och svaga sidor hos den granskade kommunen i förhållande till kommunerna i länet.

Vad är den finansiella profilen?

Utgångspunkten för analysen, som presenteras på de följande sidorna, är de finansiella profiler i form av polardiagram som redovisas nedan på denna sida. De innehåller åtta finansiella nyckeltal och fyra perspektiv som är viktiga när en kommuns ekonomi analyseras. De åtta nyckeltalen är skattesats, soliditet, finansiella nettotillgångar, kassalikviditet, budgetföljsamhet, resultat före extraordinära poster, det genomsnittliga resultatet under de tre senaste åren och skattefinansieringsgrad av investeringarna. De fyra perspektiven är långsiktig handlingsberedskap, kortsiktig handlingsberedskap, riskförhållande samt kontroll över den finansiella utvecklingen. En mer djuplodad förklaring av "nyckeltal" och "perspektiv" finns under avsnittet i denna rapport som förklarar den finansiella profilen.

Genom att ta fram finansiella profiler för Habo kommun för 2018–2020 kan man på ett översiktligt sätt fastställa vilken finansiell utveckling och ställning kommunen hade i förhållande till övriga kommuner i länet under de tre granskade åren. Den finansiella profilen är relativ, vilket innebär att om kommunen redovisar en 5:a i profilen har man visserligen det starkaste värdet för nyckeltalet i den granskade länet, men värdet kan behöva förbättras för att nå till exempel god ekonomisk hushållning. Generellt gäller dock att om kommunen får en 4:a eller en 5:a för ett nyckeltal, är styrkan på nyckeltalet oftast tillfredsställande. Vill du veta mer om den finansiella profilen, finns ett särskilt avsnitt i denna rapport som förklarar profilens konstruktion och uppbyggnad.

Inledningsvis i denna analys analyseras hur de åtta nyckeltal som ingår i den finansiella profilen har utvecklats över tid både för Habo och snittet i länet. Därefter följer en kortfattad analys av hur de fyra perspektiven i profilen har förändrats för kommunen mellan 2018 och 2020. Till sist ges en avslutande kommentar till Habos finansiella ställning och utveckling under de tre senaste åren.

Finansiella nyckeltal under 2018–2020

Resultat före extraordinära poster

Kommuner ska sedan år 1992 bedriva sin verksamhet enligt god ekonomisk hushållning. En grundläggande förutsättning för att uppnå och vidmakthålla en god ekonomisk hushållning ur ett finansiellt perspektiv är att balansen mellan kommunens löpande intäkter och kostnader är god.

Ett mått på balansen mellan de löpande intäkterna och kostnaderna är resultat före extraordinära poster. Benämns också som resultat efter finansiella poster. Detta resultat innehåller alla kommunens löpande kostnader och intäkter i förhållande till verksamhetens kostnader i dagsläget bör ligga mellan 3% och 4% över en längre tidsperiod. Med en sådan resultatnivå klarar en genomsnittlig kommun av att likvidfinansiera större delen av sina investeringar med skatteintäkter, vilket i sin tur leder till att kommunen kan behålla sin finansiella handlingsberedskap på kort och lång sikt i form av likviditet och soliditet. För expansiva kommuner med stor investeringsvolym bör resultatet i de flesta fall ligga på mellan 4% och 6% om kommunens finansiella handlingsutrymme ska behållas. För kommuner med befolkningsminskning kan det däremot räcka med 1–2% i resultat.

Habo redovisade mellan 2018 till 2020 ett resultat före extraordinära poster i förhållande till verksamhetens kostnader som förbättrades med 3,1 procentenheter från 3,1% till 6,2%. Motsvarande genomsnittliga förändring för kommunerna i länet var en förbättring, med 3,5 procentenheter från 0,4% till 3,9%. Slutsatsen var att Habo redovisade en genomsnittligt resultatutveckling under perioden, men ett högre resultat under 2020 jämfört med snittet i länet.

En viktig förklaring till det förbättrade resultatet under 2020 i länet och i många enskilda kommuner var att kommun-

sektorn erhöll generella och riktade statsbidrag för att hantera Covid-19. För många kommuner innebar också Covid-19 minskade kostnader inom vård- och omsorg i form av mindre antal hemtjänsttimmar och verksamhet på äldreboende. Även ett minskat resande och minskade utbildningskostnader var exempel på hur resultatet påverkades positivt av Covid-19. Tillfälliga statsbidrag och tillfälligt minskade kostnader förklarar i princip hela resultatförbättringen under perioden. Det underliggande löpande resultatet låg ganska konstant under perioden.

Habo redovisade under 2020 det näst starkaste resultatet i länet. Detta innebar poängmässigt en 4:a i den finansiella profilen, vilket var en liten försvagning jämfört med 2019, då kommunen fick en 5:a. Under 2018 fick kommunen en 4:a.

Om de tre senaste årens resultat vägs ihop, redovisade Habo ett resultat före extraordinära poster i förhållande till verksamhetens kostnader på 4,2% i genomsnitt per år. Detta var högre än det 1,7% per år som snittet i länet uppgick till under samma period. Ett genomsnittligt resultat för perioden på 4,2% för Habo gav en 5:a i profilen under 2020, vilket var en förbättring med 2018 och 2019, då kommunen fick 4:or. Habos genomsnittliga resultatnivå de tre senaste åren bedöms uppfylla kommunallagens krav på god ekonomisk hushållning för en kommun.

Investeringar

Investeringsvolymen ingår inte som nyckeltal i den finansiella profilen, men den är viktig att lyfta fram i analysen. Detta eftersom investeringarna till viss del förklarar utvecklingen för flera balansräkningsorienterade nyckeltal, som exempelvis kassalikviditet, soliditet och finansiella nettotillgångar.

För att investeringsvolymen ska bli jämförbar mellan kommunerna i länen har investeringarna relaterats till verksamhetens nettokostnader. En genomsnittlig svensk kommun ligger under en längre period, 5–10 år, runt 8–12% när det gäller detta nyckeltal. Variationerna mellan enskilda år är dock oftast stora, speciellt i mindre kommuner, där större investeringar kraftigt påverkar de enskilda åren. Nyckeltalet kan också påverkas om en kommun har mycket av sin investeringstyngda verksamhet i bolagsform.

Genomsnittsvärdet för länet uppgick till 10% för 2018. Under 2019 ökade det till 12%, för att 2020 minskade till 9%. Detta gav ett genomsnittligt värde för länet på 10% per år under perioden. En genomsnittlig investeringsvolym på drygt 10% per år mellan 2018 och 2020 för kommunerna i Jönköpings län överensstämmer väl med andra kommungrupper där finansiella profiler också har tagits fram. Det flesta grupper eller län ligger runt 10% per år, förutom förortskommuner och storstäder som i allmänhet ligger på en högre investeringsvolym.

Relateras Habos investeringar till verksamhetens nettokostnader, framgår det att kommunen under de tre åren från 2018 till 2020 hade en total investeringsvolym som var något högre jämfört med snittet i länet. Kommunen investerade 2018 och 2019 för 10% av verksamhetens nettokostnader. Detta ökade under 2020 till 13%. Det innebar ett genomsnittligt värde på 11% per år.

Investeringsvolymen har ökat under de senaste åren i svenska kommuner och en förklaring till detta är att de större investeringar som gjordes under 1960- och 1970-talen i infrastruktur och lokaler nu måste refinansieras. I många kommuner ökar också befolkningen, vilket kräver nya investeringar i skolor med mera.

Investeringsvolymerna varierade under perioden kraftigt mellan de enskilda kommunerna. Den kommun som investerade mest i förhållande till sina nettokostnader under 2018–2020 var Vaggeryd med 26% per år, Jönköping med 15% per år och Värnamo med 13% per år. De kommuner som investerade minst var Mullsjö och Eksjö, som investerade för 3% per år. Av dessa kommuner har Eksjö en hel del investeringstyngd verksamhet i bolagsform, vilket förklarar det låga värdet. Mullsjö redovisade också en låg investeringsvolym under perioden, men har tidigare under 2010-talet investerat i bland annat verksamhetsfastigheter.

Skattefinansieringsgrad av investeringarna

När kommunens löpande driftverksamhet har finansierats, bör en tillräckligt stor andel av skatteintäkterna återstå för att kunna finansiera årets investeringar. Detta mäts genom nyckeltalet "skattefinansieringsgrad av investeringarna". Redovisades ett värde för nyckeltalet på 100% eller mer, innebar det att kommunen kunde skattefinansiera samtliga investeringar som genomfördes under året. Detta stärker då kommunens finansiella handlingsutrymme. Allt över 100% kan användas till att amortera av kommunens skulder och/eller stärka kommunens likviditet.

Ett värde under 100% innebär att kommunen antingen måste använda sin likviditet och/eller via skulder finansiera sina investeringar. Detta försvagar kommunens finansiella handlingsutrymme och innebär att framtida generationers konsumtionsutrymme påverkas. Det är dock viktigt att nyckeltalet studeras över en längre tidsperiod för få en sammanhållen bild av utvecklingen. Enskilda år kan påverkas av stora enskilda investeringar, speciellt i mindre kommuner.

Skattefinansieringsgraden av investeringarna behöver inte alltid ligga över 100%, utan en lämplig nivå beror lite på vilket finansiellt handlingsutrymme kommunen har. Det finns ett antal kommuner med god finansiell kapacitet och de kan periodvis öka sin skuldsättning. För de flesta svenska kommuner krävs dock en god skattefinansieringsgrad av investeringarna, närmare 100%, så att inte skulderna ökar mer inför framtiden och därigenom minskar framtida skattebetalares konsumtionsutrymme.

För länets kommuner uppgick den genomsnittliga skattefinansieringsgraden av årets investeringar till 52%, 58% samt 157% under de tre åren mellan 2018 och 2020. Detta gav en genomsnittlig länskattefinansieringsgrad på 89% under de tre senaste åren. Detta innebar att kommunerna i genomsnitt inte riktigt kunde finansiera sina investeringar med skatteintäkter, vilket var negativt för länets genomsnittliga finansiella handlingsutrymme. Detta syns i nyckeltalet "finansiella nettotillgångar relaterade till verksamhetens kostnader", som sjönk från –19% till –22% under perioden.

I jämförelse med gruppens snitt var Habos skattefinansieringsgrad av investeringarna högre under perioden. Den uppgick till 91%, 99% samt 101% per år under perioden, i genomsnitt blev det 97% per år. Detta innebar att kommunen kunde finansiera sina investeringar med skatteintäkter, vilket var positivt för det finansiella handlingsutrymmet. Nyckeltalet "finansiella nettotillgångar relaterade till verksamhetens kostnader", förbättrades från -42% till -36% under perioden.

Förklaringen till att Habo redovisade en högre skattefinansieringsgrad av investeringarna, berodde enbart på ett högre resultat genomsnittet i gruppen, eftersom investeringsvolymerna var högre än snittet i gruppen.

Poängen för skattefinansieringsgraden av investeringar låg under 2018 och 2019 på en 4:a i den finansiella profilen. Under 2020 sjönk den till en stark 3:a.

Soliditet inklusive pensionsavsättningar och löneskatt inom linjen
Soliditeten är ett mått på kommunens långsiktiga finansiella handlingsutrymme. Den visar hur stor del av kommunens tillgångar som har finansierats med skatteintäkter. Ju högre soliditet, desto mindre skuldsättning har kommunen. Detta ökar kommunens framtida finansiella handlingsutrymme. I denna rapport används "soliditet inklusive samtliga pensionsförpliktelser och särskild löneskatt" för att få med de pensionsförpliktelser inklusive löneskatt som återfinns som ansvarsförbindelse utanför balansräkningen. Detta mått ger en mer korrekt bild av kommunens totala långsiktiga finansiella handlingsutrymme.

Habo hade 2020 en soliditet som var lägre än snittet i länet. Soliditeten inklusive samtliga pensionsförpliktelser och särskild löneskatt låg på 25% för Habo, jämfört med snittet i länet som uppgick till 20%.

Mellan 2018 och 2020 uppvisade Habo en mer positiv utveckling än snittet bland kommunerna i länet. Kommunen redovisade en förbättrad soliditet med 7 procentenheter från 18% till 28% under perioden. Den genomsnittliga soliditeten i länet förbättrades på med 3 procentenheter från 17% till 20% under samma period.

Habo redovisade under 2020 den 7:e starkaste soliditeten i länet under 2020. Detta innebar en 3:a i den finansiella profilen. Detta var samma som under 2018 och 2019.

Kassalikviditet

Kassalikviditeten är ett mått på kommunens kortsiktiga handlingsberedskap. Det speglar relationen mellan kommunens omsättningstillgångar exklusive lager och kortfristiga skulder. Det är viktigt att kassalikviditeten analyseras tillsammans med soliditetens utveckling. En ökande kassalikviditet i kombination med en oförändrad eller förbättrad soliditet är ett tecken på att kommunens totala finansiella handlingsutrymme har stärkts. Nyckeltalet innefattar inte exploateringstillgångar och förråd som har bokförts som omsättningstillgångar.

Mellan 2018 och 2020 förbättrades Habos kassalikviditet med 18 procentenheter från 81% till 99%. Den genomsnittliga kassalikviditeten i länet förbättrades med 10 procentenheter från 77% till 87% under samma period. Detta innebar att likviditeten i Habo utvecklades under perioden något starkare än snittet i länet och låg på en något högre nivå under 2020.

Normalt eftersträvas ett riktvärde på 100% för kassalikviditeten. Det innebär att kortfristiga tillgångar är lika stora som kortfristiga skulder. I kommunernas kortfristiga skulder ingår dock en semesterlöneskuld som utgör cirka 30–40% av de kortfristiga skulderna. Den förändras normalt inte i

Finansiella nyckeltal

Nyckeltalen redovisas i procent om inget anges

	2018		2019		2020	
	Jönköpings län	Habo kommun	Jönköpings län	Habo kommun	Jönköpings län	Habo kommun
Verksamhetens nettokostnader/skatteintäkter	95,7	91,3	95,5	91,0	91,3	
Avskrivningar/skatteintäkter	4,3	5,5	4,4	5,4	4,5	
Finansnetto/skatteintäkter	-0,5	-0,3	-0,6	-0,2	-0,3	
Verksamhetens nettokostnader/skatteintäkter	99,5	96,5	99,3	98,2	95,5	
Skattefinansieringsgrad av investeringar	52	91	58	99	157	
Nettoinvesteringar/verksamhetens nettokostnader	10	10	12	10	9	
Resultat före extraordinära poster/verksamhetens bruttokostnader	0,4	3,1	0,6	3,4	3,9	
Årets resultat/verksamhetens bruttokostnader	0,4	3,1	0,6	3,4	3,9	
Genomsnittligt resultat för extraordinära poster under de tre senaste åren/verksamhetens bruttokostnader	1,6	3,2	0,8	3,3	1,7	
Soliditet inklusive samtliga pensionsförpliktelser och löneskatt	17	18	17	21	20	
Finansiella nettotillgångar/verksamhetens bruttokostnader	-19	-42	-23	-39	-23	
Kassalikviditet	77	81	64	88	87	
Primärkommunal skattesats (kr)	21,90	22,17	21,99	22,17	22,02	
Borgensåtagande/verksamhetens bruttokostnader	61	51	64	54	68	
Budgetavvikelse för nämndernas resultat/ verksamhetens bruttokostnader	-1,4	1,7	-1,6	0,2	0,4	

någon större omfattning under året och utgör därför ingen större belastning på likviditeten. Detta innebär att en nivå på över 60% tryggar den kortsiktiga betalningsberedskapen för kommuner med ett normalt likviditetsflöde. Habos nivå på 99% innebär att kommunen klarar av att finansiera övriga finansierade finansiella utgifter på kort sikt utan att behöva låna.

Habos likviditetsutveckling och -nivå innebar att poängen för kommunen i den finansiella profilen under den granskade perioden, trots förbättringen, försvagades från en svag 4:a och till en stark 3:a.

Det är viktigt att kassalikviditet studeras ihop med soliditet, eftersom kassalikviditet kan förbättras via upplåning. Detta stärker kommunens kassalikviditet, men försvagar samtidigt soliditeten. Ingen total förbättring har då skett. För Habo kan konstateras att både soliditeten och kassalikviditeten förbättrades under perioden.

Finansiella nettotillgångar

I måttet finansiella nettotillgångar ingår alla finansiella tillgångar och skulder i balansräkningen som kommunen beräknas omsätta på 10–20 års sikt, nämligen långfristiga fordringar och placeringar, omsättningstillgångar samt kort- och långfristiga skulder. Nettot av dessa relateras sedan till verksamhetens bruttokostnader för att det skall bli jämförbart kommunerna emellan. Måttet är intressant, eftersom det speglar den finansiella handlingsberedskap som ligger någonstans mellan det kortsiktiga kassalikviditetsmålet och det långsiktiga soliditetsmålet. Till skillnad från många andra balansräkningsinriktade mått elimineras vidareutlåning inom koncernen i nyckeltalet, eftersom såväl fordrings- som skuldsidan inkluderas i måttet.

En kommun med goda finansiella nettotillgångar karaktäriseras ofta också av en god soliditet, men det finns också kommuner som har goda finansiella nettotillgångar även om soliditeten är mer genomsnittlig. Dessa utmärks då av att kommunen har en stor del av sina tillgångar i långfristiga fordringar och omsättningstillgångar. Kommuner som sålt delar av sina anläggningstillgångar inom koncernen utmärks oftast av goda finansiella nettotillgångar.

Kommuner med svaga finansiella nettotillgångar har oftast också en svag soliditet, men det finns ett antal kommuner som har genomsnittlig soliditet även om kommunen uppvisar svaga finansiella nettotillgångar. Då gäller att de har en stor andel av sina tillgångar i bundna anläggningstillgångar.

Habo förbättrade under perioden sina finansiella nettotillgångar i relation till verksamhetens bruttokostnader med 6 procentenheter från –42% till –36%. Nivån på måttet innebär att kommunens skulder överstiger kommunens finansiella tillgångar. Det genomsnittliga värdet i länet försvagades under perioden med 4 procentenheter från –19% till –23%. Ställs detta mot Habos utveckling, innebar det att kommunen, fick en 2:a under hela perioden i den finansiella profilen.

Skattesats

Skattesats är ett nyckeltal som speglar kommunens långsiktiga handlingsberedskap i förhållande till övriga kommuner i länet, eftersom en jämförelsevis låg skattesats innebär en potential att stärka intäktsidan genom ett ökat skatteuttag.

Det är samtidigt viktigt att klargöra att det redovisade betraktelsesättet är tämligen pragmatiskt och därmed kan ha begränsad betydelse i praktiken. Storleken på skatteuttaget är ju till stor del en ideologisk fråga.

Habos skattesats låg under 2020 på 22,17 kr. Snittet bland Jönköpings läns kommuner uppgick till 22,02 kr. Habo hade 2020 den 5:e högsta skatten i länet. Detta innebar att kommunen fick en 3:a i den finansiella profilen, vilket var samma som under 2019, men en förbättring jämfört med 2018, då kommunen fick 2:a.

Den genomsnittliga skattesatsen i länet ökade mellan 2018 och 2020 med ökade 12 öre från 21,90 kr till 22,02 kr på grund av skattehöjningar i Jönköping, Mullsjö, Nässjö och Vetlanda. Gislaved sänkte sin skatt under samma period.

Skatten varierade under 2020 mellan 21,49 kr och 22,54 kr i de olika kommunerna. Lägst primärkommunal skatt hade med Vaggeryd 21,49 kr följt av Värnamo med 21,52 kr. Högst skatt hade Nässjö med 22,54 kr och näst högst skatt hade Mullsjö med 22,34 kr.

Budgetföljsamhet

Budgetföljsamheten är ett mått på kommunens finansiella kontroll. Forskning visar att ju lägre budgetavvikelse kommunen redovisar, desto större möjlighet har organisationen att kontrollera sin ekonomi.

När det gäller budgetföljsamhet, mäts den i driftsredovisningen mot ”hämndernas resultat exklusive centralt redovisade verksamhetsrelaterade finansiella poster. Avvikelsen ställs sedan i relation till verksamhetens kostnader för att det skall gå att jämföra kommunerna i länet. Budgetavvikelsen bör ligga så nära noll som möjligt. En avvikelse på plus eller minus 1% utgör normalt inga större problem, utan det är stora negativa budgetavvikelser på nämndnivå som bör undvikas.

Den genomsnittliga budgetavvikelsen i länet blev mer positiv under 2020. Relateras budgetavvikelsen till verksamhetens bruttokostnader uppgick avvikelsen till –1,4% under 2018, för att falla till –1,6% under 2019. Under 2020 noterades en positiv budgetavvikelse på 0,4%. Under 2020 redovisade nio av tretton kommuner en positiv budgetavvikelse, vilket skall jämföras med fyra kommuner under 2018. Detta betyder att budgetföljsamheten förbättrades bland länets kommuner i takt med ett förbättrat resultat.

För Habo uppgick ovanstående mått under 2020 till 1,8%, vilket var en högre budgetavvikelse än under 2019, då avvikelsen var 0,2%. För 2018 uppvisade kommunen en budgetavvikelse på 1,7%.

Poängen för budgetföljsamhet i den finansiella profilen har för Habo under perioden varierat mellan en 3:a till en 4:a. Under 2020 fick kommunen en 3:a.

Den finansiella profilens utveckling 2018–2020

Den finansiella profilen innehåller, förutom åtta nyckeltal, också fyra perspektiv som var för sig är viktiga när en kommuns finansiella ställning och utveckling analyseras. De fyra perspektiven är långsiktig handlingsberedskap, kortsiktig handlingsberedskap, riskförhållande samt kontroll över

den finansiella utvecklingen. Perspektivens poäng utgörs av de fyra nyckeltalen som är placerade närmast perspektivet i den finansiella profilen. Det innebär att varje nyckeltal i profilen ingår i två olika perspektiv.

Habos finansiella profil under 2020 låg på eller över genomsnittet för tre av fyra perspektiv. De var kontroll över det finansiella resultatet samt lång- och kortsiktig handlingsberedskap. Det fjärde perspektivet, riskförhållande, låg strax under genomsnittet.

Kommunens poäng förbättrades något för perspektivet, långsiktig handlingsberedskap under perioden. Övriga tre perspektiv, i den finansiella profilen, förblev poängmässigt oförändrade.

När det gäller de enskilda nyckeltalen förbättrades poängen för skattesats och genomsnittlig resultat under de tre senaste åren. Poängen försvagades för kassalikviditet och skattefinansieringsgrad av investeringarna. Oförändrad poäng mellan 2018 och 2020 uppvisade nyckeltalen; soliditet, finansiella nettotillgångar, budgetföljsamhet och resultat före extraordinära poster.

Sammanfattningsvis kan konstateras att Habos finansiella utveckling under den studerade treårsperioden resulterade i en marginellt förbättrad finansiell profil. Detta innebär att utifrån profilen, jämfört med snittet i länet, hade Habo vid utgången av 2020 ett litet starkare utgångsläge än under 2018.

Avslutande kommentar

Habo har ett tillfredställande finansiellt läge. Resultatnivå exklusive jämförelsestörande engångsposter bör dock de närmaste åren uppgå till minst 3% i förhållande till verksamhetens kostnader för att möta förväntade framtida utmaningar. På grund av de stora jämförelsestörande posterna de senaste åren blir det extra viktigt att sätta resultatmål exklusive dessa jämförelsestörande engångsposter!

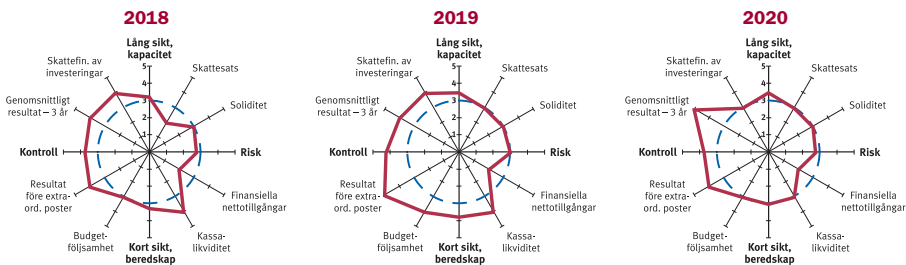
Det är nämligen viktigt att de höga resultatnivåerna för kommunerna under 2020 tolkas på rätt sätt. De förklaras som tidigare nämnts av ökade statsbidrag och tillfälligt minskade kostnader för Covid-19. Det underliggande resultat har i de flesta kommunerna inte förbättrats och det är viktigt att beakta i den finansiella analysen!

Därför av största vikt att Habo fortsätter med att arbeta med att skapa ett finansiellt utrymme, eftersom de närmaste åren förväntas bli tuffa på grund av att kommunerna står inför utmaningar som fortsatt ökade investeringar och ökade behov hänförliga till befolkningsförändringar. Detta innebär att kostnaderna för kommunala tjänster kommer att öka betydligt snabbare än tidigare. Vi vet också att Coronakrisen kommer påverka framtiden i form av minskade skatteintäkter och ökade kostnader för t ex försörjningsstöd.

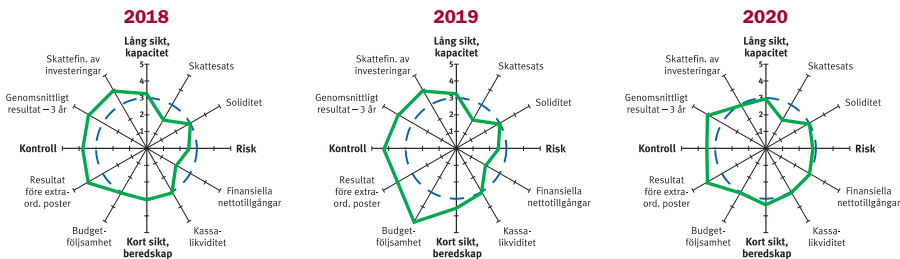
Med största säkerhet kommer inte skatteunderlagets tillväxt att räcka för att möta uppräknade faktorer. En viktig del för att minimera skattehöjningar och/eller minimera besparingar är att effektivisera verksamheten genom att göra goda analyser som visar på olika effektiviseringsmöjligheter.

Finansiella profiler för Habo kommun...

...i förhållande till Jönköpings län

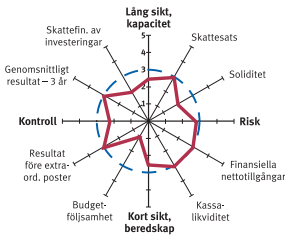

...i förhållande till riket

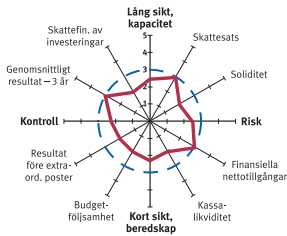

Finansiella profiler 2018–2020

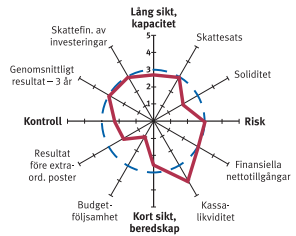
Aneby 2018

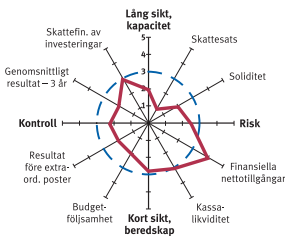
Aneby 2019

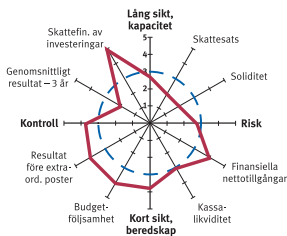
Aneby 2020

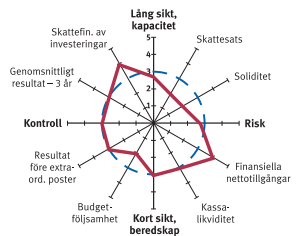
Eksjö 2018

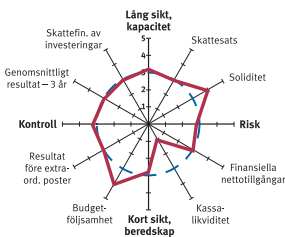
Eksjö 2019

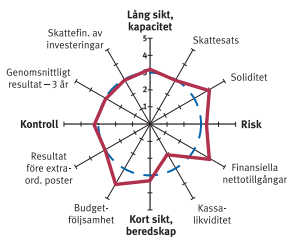
Eksjö 2020

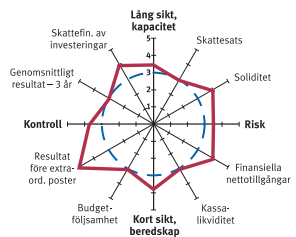
Gislaved 2018

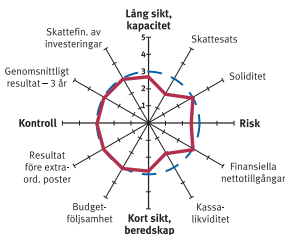
Gislaved 2019

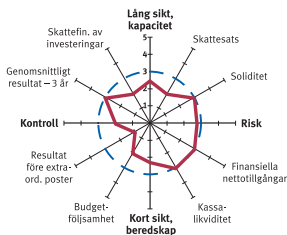
Gislaved 2020

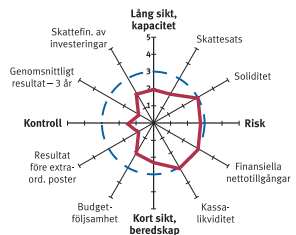
Gnosjö 2018

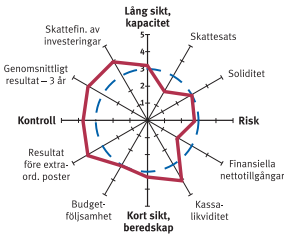
Gnosjö 2019

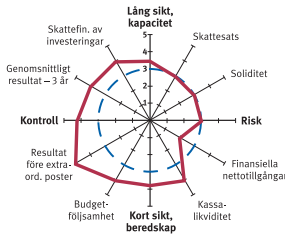
Gnosjö 2020

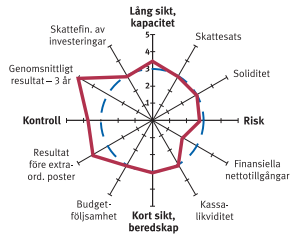
Habo 2018

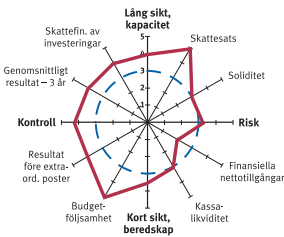
Habo 2019

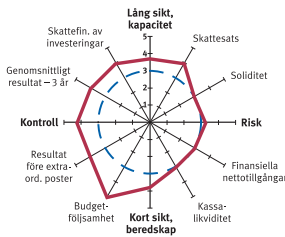
Habo 2020

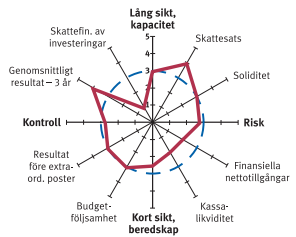
Jönköping 2018

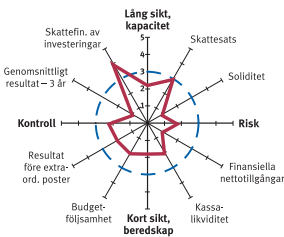
Jönköping 2019

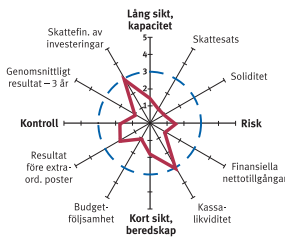
Jönköping 2020

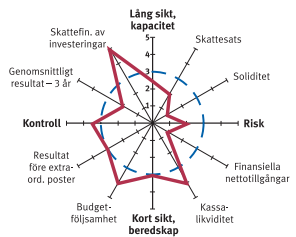
Mullsjö 2018

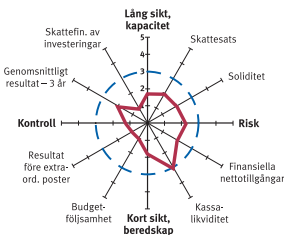
Mullsjö 2019

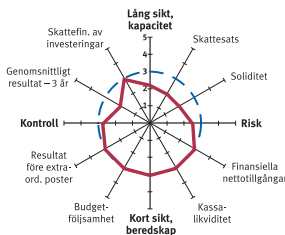
Mullsjö 2020

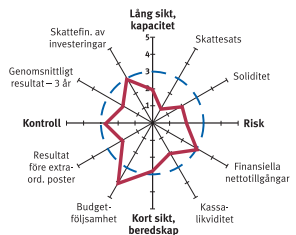
Nässjö 2018

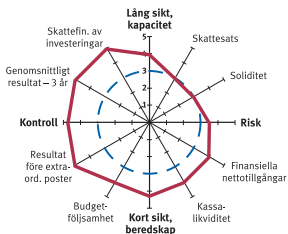
Nässjö 2019

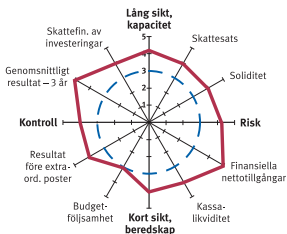
Nässjö 2020

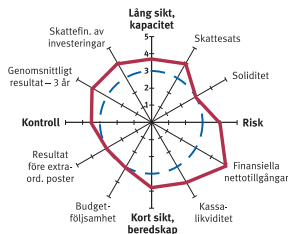
Sävsjö 2018

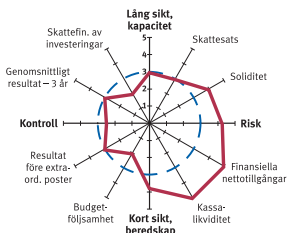
Sävsjö 2019

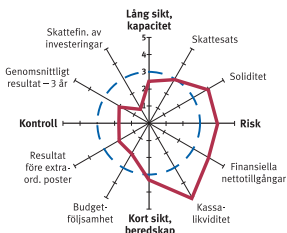
Sävsjö 2020

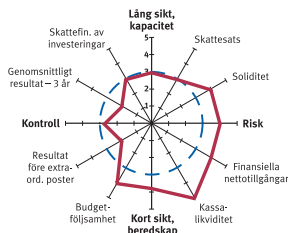
Tranås 2018

Tranås 2019

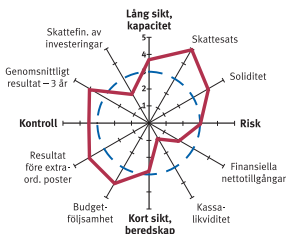
Tranås 2020

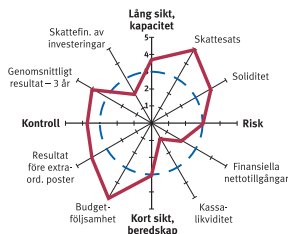
Vaggeryd 2018

Vaggeryd 2019

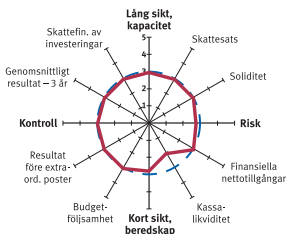
Vaggeryd 2020

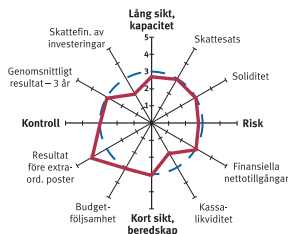
Vetlanda 2018

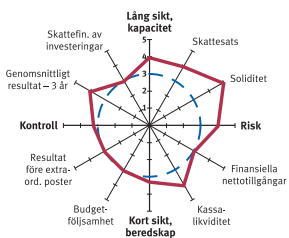
Vetlanda 2019

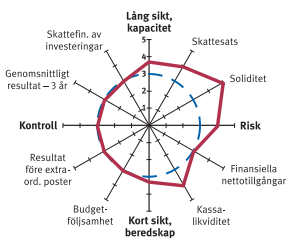
Vetlanda 2020

Värnamo 2018

Värnamo 2019

Värnamo 2020

Finansiella nyckeltal 2020

Kommunerna sorterade i bokstavsordning.

Skattesats (kr)	
Aneby	22,09
Eksjö	22,26
Gislaved	21,99
Gnosjö	22,24
Habo	22,17
Jönköping	21,64
Mullsjö	22,34
Nässjö	22,54
Sävsjö	21,92
Tranås	22,01
Vaggeryd	21,49
Vetlanda	22,01
Värnamo	21,52
Medel	22,02

Budgetavvikelse verksamhetens nettokostnader i relation till verksamhetens bruttokostnader (%)	
Aneby	-2,8
Eksjö	-1,1
Gislaved	0,9
Gnosjö	-1,1
Habo	1,8
Jönköping	2,8
Mullsjö	0,4
Nässjö	0,6
Sävsjö	1,2
Tranås	0,5
Vaggeryd	0,3
Vetlanda	1,7
Värnamo	-0,4
Medel	0,4

Soliditet inklusive samtliga pensionsförpliktelser (%)	
Aneby	7
Eksjö	7
Gislaved	36
Gnosjö	26
Habo	25
Jönköping	25
Mullsjö	-11
Nässjö	4
Sävsjö	30
Tranås	31
Vaggeryd	31
Vetlanda	18
Värnamo	37
Medel	20

Resultat före extraordinära poster/verksamhetens kostnader (%)	
Aneby	2,0
Eksjö	3,4
Gislaved	6,4
Gnosjö	1,6
Habo	6,2
Jönköping	3,5
Mullsjö	4,2
Nässjö	2,5
Sävsjö	3,7
Tranås	3,0
Vaggeryd	5,2
Vetlanda	5,7
Värnamo	3,5
Medel	3,9

Finansiella nettotillgångar (%)	
Aneby	-27
Eksjö	0
Gislaved	-13
Gnosjö	-26
Habo	-36
Jönköping	-33
Mullsjö	-58
Nässjö	-29
Sävsjö	8
Tranås	3
Vaggeryd	-38
Vetlanda	-20
Värnamo	-23
Medel	-23

Resultat före extraordinära poster under de tre senaste åren/ verksamhetens kostnader tre senaste åren (%)	
Aneby	0,7
Eksjö	1,4
Gislaved	2,4
Gnosjö	-0,5
Habo	4,2
Jönköping	3,1
Mullsjö	0,4
Nässjö	0,0
Sävsjö	3,0
Tranås	0,1
Vaggeryd	3,2
Vetlanda	2,0
Värnamo	1,5
Medel	1,7

Samtliga nyckeltal förklaras på sidan 14.

Kassalikviditet (%)	
Aneby	126
Eksjö	96
Gislaved	84
Gnosjö	68
Habo	99
Jönköping	54
Mullsjö	103
Nässjö	63
Sävsjö	127
Tranås	137
Vaggeryd	34
Vetlanda	57
Värnamo	79
Medel	87

Skattefinansieringsgrad av investeringarna (%)	
Aneby	127
Eksjö	275
Gislaved	218
Gnosjö	94
Habo	101
Jönköping	68
Mullsjö	524
Nässjö	97
Sävsjö	170
Tranås	108
Vaggeryd	78
Vetlanda	82
Värnamo	95
Medel	157

Borgensättagande/verksamhetens bruttokostnader (%)	
Aneby	64
Eksjö	81
Gislaved	26
Gnosjö	40
Habo	57
Jönköping	72
Mullsjö	66
Nässjö	50
Sävsjö	105
Tranås	81
Vaggeryd	63
Vetlanda	60
Värnamo	121
Medel	68

Investeringar/verksamhetens nettokostnader (%)	
Aneby	5
Eksjö	2
Gislaved	6
Gnosjö	8
Habo	13
Jönköping	17
Mullsjö	2
Nässjö	7
Sävsjö	5
Tranås	7
Vaggeryd	15
Vetlanda	13
Värnamo	11
Medel	9

Samtliga nyckeltal förklaras på sidan 14.

Koncernanalys av Habo kommunkoncern

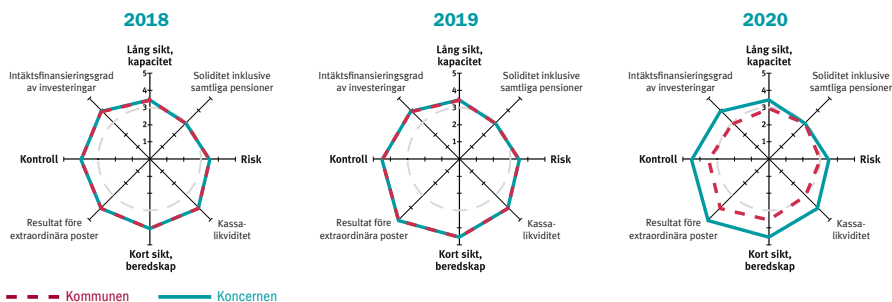
Denna analys syftar till att kortfattat beskriva de finansiella förutsättningarna som finns för Habo kommunkoncern i förhållande till övriga kommunkoncerner i Jönköpings län. Detta görs genom att fyra viktiga nyckeltal jämförs för kommun och koncern för Habo mot övriga kommuner. Dessa redovisas i tabellform och poängsätts i den finansiella profilen enligt den modell som tidigare har använts i rapporten.

Finansiella nyckeltal för kommun och koncern

Nyckeltal (procent)	Nivå på måttet i Habo 2019	Snittet i länet 2019	Nivå på måttet i Habo 2020	Snittet i länet 2020	Differens mot länets snitt
Långsiktig kapacitet/Risk					
Soliditet* för kommun	21	17	25	20	5
Soliditet* för koncern	19	17	22	19	3
Kortsiktig beredskap/Risk					
Kassalikviditet för kommun	88	64	99	87	12
Kassalikviditet för koncern	91	71	127	94	33
Kortsiktig beredskap/Kontroll					
Resultat före extraordinära poster / verksamhetens kostnader för kommun	3,4	0,6	6,2	3,9	2,3
Resultat före extraordinära poster / verksamhetens kostnader för koncern	4,7	1,5	7,1	4,3	2,8
Långsiktig kapacitet/Kontroll					
Skattefinansieringsgrad av investeringar i kommun	99	58	101	157	-56
Intäktsf finansieringsgrad av investeringar i koncern	68	49	104	93	11

* Soliditet inkl. samtliga pensionsförpliktelser

För definitioner se nästa sida.

Habo koncernens finansiella förutsättningar utifrån den finansiella profilen

1. Soliditet

Habos koncern har en högre soliditet jämfört med snittet i länet. Koncernen redovisade 2019 ett värde på 19%, vilket förbättrades till 22% under 2020. Detta var 3 procentenheter högre än snittet i länet som uppgick till 19%. Detta gav 2020 en 3:a för koncernen i den finansiella profilen. I kommunprofilen låg Habo på en 3:a.

2. Kassalikviditet

Habos koncern har en högre kassalikviditet jämfört med snittet i länet. Koncernen redovisade 2019 ett värde på 91%, vilket förbättrades till 127% under 2020. Detta var 33 procentenheter högre än snittet i länet som uppgick till 94%. Detta gav en 4:a för koncernen i den finansiella profilen. För kommunen låg Habo på en 3:a.

3. Resultat före extraordinära poster

Habos koncern redovisade under 2020 ett högre resultat i förhållande till snittet i länet. Koncernen redovisade 2019 ett värde på 4,7%, vilket förbättrades till 7,1% under 2020. Detta var 2,8 procentenheter högre snittet i länet som uppgick till 4,3%. Detta gav en 5:a för koncernen i den finansiella profilen. I kommunprofilen låg Habo på en 4:a.

4. Egenfinansieringsgraden av investeringar

Habos koncern redovisade under 2020 en högre intäktfinansieringsgrad av investeringarna jämfört med snittet i länet. Koncernen redovisade 2019 ett värde på 68%, vilket förbättrades till 104% under 2020. Detta var 11 procentenheter högre än snittet i länet som uppgick till 93%. Detta gav en 4:a för koncernen i den finansiella profilen. I kommunprofilen låg Habo på en 3:a.

Sammanfattningsvis kan konstateras, att Habo kommunkoncerns finansiella utveckling mellan 2019 och 2020, resulterade i en något förbättrad finansiell profil. Detta innebär att utifrån profilen, jämfört med snittet i länet, hade Habo vid utgången av 2020 ett starkare utgångsläge än under 2019.

Finansiellt resultat och ställning för koncernerna i länet Jönköping 2020

I nedanstående tabell har koncernerna i Jönköpings län placerats in utifrån två dimensioner, resultat i form av resultatet under 2020 och finansiell ställning i form av soliditet under 2020. Varje dimension har sedan delats upp i tre olika under delar; "stark", "varken stark eller svag" samt "svag". Det innebär att det finns nio olika scenarier/rutor som en koncern kan placeras in i. Ju starkare ekonomi, ju längre upp till vänster hamnar koncernen. Koncernerna i respektive ruta har dock inte ordnats i finansiell ordning, utan ligger i bokstavsordning.

	Stark finansiell ställning (En soliditet som är starkare än 25% under 2020 *)	Varken stark eller svag finansiell ställning (En soliditet som ligger mellan 0-25% under 2020 *)	Svag finansiell ställning (En soliditet som är svagare än 0% under 2020 *)
Starkt resultat (Resultatet var högre än 2 % av verksamhetens bruttokostnader under 2020)	Gislaved Vaggeryd Värnamo	Aneby Gnosjö Habo Jönköping Nässjö Sävsjö Tranås Vetlanda	Mullsjö
Varken starkt eller svagt resultat (Resultatet låg mellan 1%-1,99 % av verksamhetens bruttokostnader under 2020)		Eksjö	
Svagt resultat (Resultatet var svagare än 1% av verksamhetens bruttokostnader under 2020)			

Definition av nyckeltal som används i koncernanalysen på föregående sida

Soliditet

Eget kapital i förhållande till totala tillgångar. I måttet inkluderas samtliga pensionsförpliktelser inom linjen.

Kassalikviditet

Måttet räknas fram genom att kortfristiga fordringar, kortfristiga placeringar samt kassa och bank divideras med kortfristiga skulder. Nyckeltalet innefattar inte lager och förråd.

Resultat före extraordinära poster

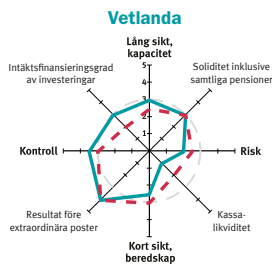
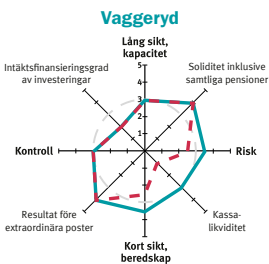
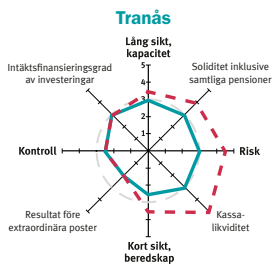
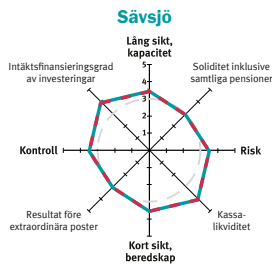
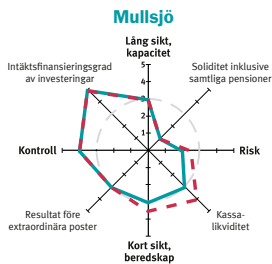
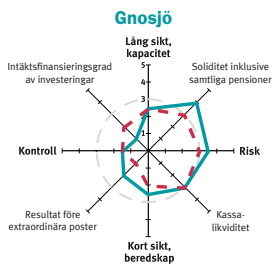
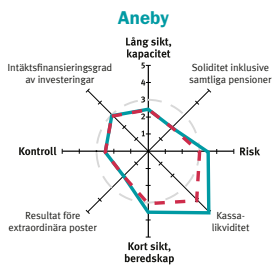
Summan av koncernens samtliga intäkter och kostnader

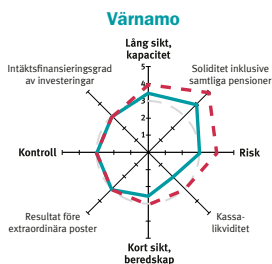
under året exklusive extraordinära poster. Resultatet har dividerats med verksamhetens bruttokostnader för att jämförelser skall kunna göras mellan de analyserade kommunerna.

Egenfinansieringsgraden av investeringar

Beskriver hur stor andel av årets investeringar som koncernen kan finansiera med egna medel i form av återstående intäkter. Egna medel räknas fram genom att årets resultat justeras för likvidpåverkande poster. Används för koncernen.

Jönköpings län koncernprofiler och nyckeltal 2020

Resultat före extraordinära poster i förhållande till verksamhetens kostnader 2020

Habo	7,1
Gislaved	6,6
Vetlanda	6,5
Vaggeryd	6,3
Sävsjö	4,6
Värnamo	4,6
Jönköping	3,7
Mullsjö	3,7
Nässjö	3,5
Tranås	2,5
Gnosjö	2,4
Aneby	2,2
Eksjö	1,9
Medel	4,3

Intäktsfinansieringsgrad av investeringarna 2020

Mullsjö	147
Sävsjö	137
Gislaved	123
Habo	104
Nässjö	98
Värnamo	98
Aneby	88
Vetlanda	86
Tranås	81
Eksjö	78
Vaggeryd	60
Jönköping	59
Gnosjö	46
Medel	93

Soliditet 2020

Gislaved	40
Värnamo	27
Vaggeryd	26
Gnosjö	23
Habo	22
Jönköping	19
Sävsjö	19
Tranås	19
Vetlanda	18
Nässjö	15
Eksjö	14
Aneby	8
Mullsjö	-6
Medel	19

Kassalikviditet 2020

Aneby	155
Habo	127
Sävsjö	120
Eksjö	106
Mullsjö	98
Tranås	97
Gnosjö	92
Gislaved	89
Vaggeryd	84
Nässjö	83
Värnamo	83
Jönköping	48
Vetlanda	44
Medel	94

Kommunforskning i Västsverige

är en organisation som bedriver forskning inom området ekonomi och organisation i kommuner och landsting. Organisationen och verksamheten är uppbyggd kring ett samarbetsavtal mellan kommuner och landsting samt universitet och högskolor i Västsverige. Syftet med samarbetsavtalet är att initiera forskning inom det nämnda området och därigenom bidra till att skapa en stark forskningsmiljö. KFi:s verksamhet idag kan delas in i områdena redovisning, organisering och styrning.

**KommunForskning
i Västsverige**

Kommunforskning i Västsverige, KFi, är en organisation som bedriver forskning inom området ekonomi och organisation i kommuner och regioner.

Verksamheten utgår ifrån ett samarbetsavtal mellan kommuner och regioner samt universitet och högskolor i Västsverige. Syftet med samarbetsavtalet är att initiera forskning inom det nämnda området och därmed bidra till att skapa en stark forskningsmiljö

**KommunForskning
i Västsverige**

c/o Göteborgs universitet
Box 665
405 30 Göteborg

Tel 031-786 59 00
E-post kfi@kfi.se
www.kfi.se